

17
Snopič 36.

Stulnek
Cena 18 kr.

Slovanska
knjivna.

Славянская
Библиотека.

Slovanska knjižnica.

Urejuje in izdaja And. Gabršček.

V gradu in pod gradom.

Pripovedka.

Češki spisala Božena Nemčeva.

Poslovenil Petrovič.

V GORICI.

Tisk. in zal. „Goriska tiskarna“ A. Gabršček.

I Gorici, dnè 13.

februarja 1893.

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“

Slovanská knihovna. — Славянская Библиотека.

Snopič 36. — Cena 18 kr.

(Cena naročnikom celoletno gld. 1.80, za snopič 15 kr.)

Urejuje in izdaja

ANDREJ GABRŠČEK.

V gradu in pod gradom.

PRIPOVEDKA.

ČEŠKI SPISALA BOŽENA NEMČEVA.

Poslovenil: PETROVIČ.

V GORICI.

Tisk in zal. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

IN 030002268
ID 41236338

V gradu in pod gradom.

PRIPOVEDKA.

ČEŠKI SPISALA BOŽENA NEMČEVA.

Poslovenil: PETROVIČ.

V GORICI.

Tiskala, izdala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček.

1895.

I.

V gradu je bilo dela in tekanja čez glavo. — Ključarica je prezračevala sobe, vrtnar je donášal cvetice za njih olepšavo; isto takó se je čedilo in čistilo po dvoru, da bi gospôda našla vse v najlepšem redu. Druzega dné so jo pričakovali.

«Sedaj napóči veselejše življenje», tolažili so se ljudjé v gradu. — «Če Bog dá, sedaj bo nemara več zaslužka», dejali so reveži in rokodelci pod gradom. — Druzega dné je zgodaj prišlo služabništvo in gosposki vozovi, na katerih so bili naloženi zaboji i vreče. — Opoludne pridrdra na grič, na katerem je stal zali grad, dična kočija, v kateri je sedela milostljiva gospá plemenita Tihodolska. — Njej nasproti je sedela njena sobarica, gospodičina Sara, na kozlu pri kočijaži pa sirežajka, gospodičina

Klarica in poleg milostljive gospé je ležal njen ljubček. — Ni pa bil to ni brat ni prijatelj, — marveč Joli, anglešk psiček najmanjše vrste, z dolgimi ušesi, z nežno dlako kakor žamet, bele, črne in sive barve; zares kaj mična živalica. — To je bil gospejin srček!

Dokler je bil gospod pl. Tihodolski samó gospod Tihodolski in ljudjé niso vedeli drugzega o njem, nego da je bogat, bilo je tam drugače. Gospá ni imela srčka, ni sobaric; ni bilo gradú, ni bilo toliko služabništva, konj in psov; gospod Tihodolski ni hodil na lov, ni vabil gostov in gospóda ni zahajala k njemu srkat zdravega zraka. — A ko so se gospodu Tihodolskemu denarji vedno bolj kopičili, da ni vedel kam ž njimi, niti to, koliko jih imá, jelo je gospej presedati priprosto imé Tihodolsko. — Nagovarjala je gospoda soproga takó dolgo, da ji je kupil „plemeniti“ priimek. — To je milostljivi gospej močno ugajalo, ker se je glasilo popolnoma drugače, in od tega časa je ni smel nihče imenovati s priprostim glavnim imenom, če ni hotel priti ob njeno milost. — „Velik ptič pa potrebuje tudi veliko gnezdo“. Naslov je bil tukaj, morala je biti tudi graščina. — Za denar pa se vse dobi. Kupila sta graščino, kupila konje, najela služabništvo, zahajala v kopelj, pripravljala gostije, plese. — Kdor ima kolač, najde tudi družbo — našlo se je dokaj prijateljev — zlasti ónih lahkoživcev, ki živé na račun drugih. Gospoda pl. Tihodolskega so smatrali za

dičnega plemenitnika in povzdigovali so do nebes gospejino krasoto, dober okus, bistrumje in Bog vé, kaj še vse. — Gospá pl. Tihodolska ni bila ravno odurna; da pa se je videvala še zalša, nego je bila, za to se je vzlasti pobrinila njena sobarica, gospodičina Sara. — Pa ji je tudi gospá morala dajati lepo plačilo na leto in dokaj darov, da si jo je obdržala. Le s to jedino vábo jo je dobila k sebi od neke grofice, ki je slovela kot najelegantnejša gospá glavnega mesta, pri kateri je bila Sara druga hišina, dasiravno ne posebno dobro plačana. Toda reklo se je: «Služi pri grofinji» in radi tega se je obotavljala stopiti v službo novopečene plemenitnice. Denar pa je omehčal tudi njeno ponosno srcé. Gospodičini Sari je gospá vse zaupala in če je včasih rekla: «To bi imelo biti takó; to smo takó imeli v našem gradu», (pri tem je mislila na svojo poprejšnjo gospó) — je dala tudi to gospá pl. Tihodolska takó napraviti, kakor je rekla Sara, da bi bilo vse kakor pri grofinji. — Nekoč je rekla Sara: «Psička bi morali imeti, vaša milost. Imeli smo pri nas (to je pri grofinji) jednega; dobili smo ga iz Angleške — oh, premični moj Joli! ne morem ga pozabiti». — In tú je začela praviti o njem, dostavivši k temu, da pripada k dobremu tonu imeti tacega psa. — Gospá pl. Tihodolska je takój jela iskati psička in neki dober prijatelj, hoteč se bogati gospéj prikupiti, omislil ji je zaželjenega srčka ter dal zanj osemdeset cekinov. Mislil si je, da mu bodo dobro

povrneni, in, res, ni se motil, kajti s tem darom si je pridobil gospejino naklonjenost. — To je bil dan veselja, zlasti ker je gospodičina Sara rekla, da je še krasnejši, nego grofinjin. — Dali so mu imé Joli — kakor grofinjinemu; njemu na ljubo pa se je osnoval poseben red, ki se je moral strogo ohraniti. Nadzorstvo nad njim je imela gospodičina Sara. — V spalnici gospodičine Sare je na mehkem naslonjaču ležala nežna, z žametom prevlečena blazina in na tej je ležal Joli. — Zjutraj, ko je gospodičina Sara zajutrkovala, zajutrkoval je tudi on kavo ali smetano in po zajutreku ga je nesla Sara k gospej, da se je ž njim zabavala. Ko se je gospá oblačila, dobil ga je v varstvo strežaj; ko je bila gospá z obleko gotova, je psička okopala, počesala ter zavila v tenko preprogo, pokrila z modro žametno odejo, nalašč za to pripravljeno, in ga pustila na blazini, da se je posušil. Ščene, privajeno božikanju, je pustilo, da so delali ž njim, kar so hoteli. Potem je šla gospá ž njim nekoliko na sprehod v vrt, ali kadar so bili v glavnem mestu, odpeljala se je ž njim v kočiji. — Opoludné je imel za drugi zajutrek nekoliko mesá in ob štirih zrezek iz kokošjega ali jerebičnega mesa. To se je vrstilo dan za dnevom, da ne bi se ščene preobjedlo. Strežaj mu je prinesel vsikdar na porcelanovem krožniku jed na mizo, katero mu je moral pogrniti, sicer bi se ščene jedi ne bilo dotaknilo, in po obedu mu je moral obrisati golec. — Ves drugi čas pa se je

porabil v pestovanje in igro, do'ler ga Sara ni položila na posteljo. — Če se je primerilo, da se Jolinek ni hotel igrati ali žreti, pa so si domišljevali, da je bolan, in takój so poslali po zdravnika. — Ko so bili na graščini, šlo je s tem strogim redom bolj trdo, toda recept imeli so sè seboj. — Zdravnik je bil sicer vrl in izurjen človek, toda psička nikdar ni hotel zdraviti; gospodičina Sara je sevéda svetovala, naj bi mu gospá pl. Tihodolska prikrajšala dohodke, češ, da je tudi gospá grofinja takó naredila in da je še rad prišel, ali pa, da bi si najela domačega zdravnika; toda v tem je gospá ni mogla ubogati. Na deželi ni bilo drugega zdravnika; vzdrževati domačega zdravnika pa bi prišlo le nekoliko predrago. — V glavnem mestu bilo je temu drugače; tam niso bili vsi zdravniki takó malenkostni in našel se je tudi zdravnik, ki je milostljivi gospéj za nekoliko cekinov zapisal zdravila tudi za psička.

Jedenkrat je gospá pl. Tihodolska zbolela — in Joli je bil vse dni, dokler je ležala, žalosten, ležeč pri njeni postelji. — To je gospó močno ganilo. — Gospodičina Sara je pripovedovala, da je tudi grofinjin Joli bil žalosten, ko je grofinja zbolela, in da je to grofinjo takó ganilo, da je odločila ščenetu pet sto goldinarjev penzije, ko bi jo ta preživel. — To je bilo gospéj pl. Tihodolski močno všeč in po visokem vzgledu grofinjinem je tudi ona ustanovila pet sto goldinarjev sara za psa, če bi

imel ta dalje živeti nego ona, in pet sto ónemu, ki ga bo redil; vse to je potrdila sè svojim pismom in pečatom.*) — Gospodičina Sara je bila sedaj še bolj zatelešana v psa. — Ko se je raznesla govornica o tej čudni ustanovi v prijateljskih krogih gospé pl. Tihodolske, so vsi hvalili ne le gospejino radodarnost, marveč tudi plemeniti čut, ki se je kazal v tej ustanovi. Prispodabljali so jo neki kneginji, katera, dobivši od svojega ljubčeka krasnega konja, je dala nalašč zanj postaviti hlev, v katerem so bile hrastove parkete, mramornate jasli, tlak in lestva pa polikana. Imel je tudi svojega služabnika, in ko se gospéj ni ljubilo jezdit, ni smel nihče drugi sesti nanj. Samó na sprehod so ga vodili, z belim kruhom in otrobi krmili, vsak dan je dobil kos sladkorja; in takšno ugodnost bi imel uživati do smrti. Vsaj takó je bilo določeno v pismu.

Samó gospod Tihodolski ni odobral te gospojine ustanove, toda samó v mislih. Vedel se je proti njej jako nežno in ni se drznil, delati jej v njeni zapravljenosti kakih ovir, a to vsled razlogov, ki niso bili nikomur znani. Radi tega je pustil stvar takó, misleč si: «Do onega časa, ko ona umre, kdo vé, kje bo že pes!» Gospod Tihodolski je imel tudi svoje slabe lastnosti, toda pri tem je bil velikodušen, dober, visoko ceneč svoj stan; staro imé bilo mu je vendarle milejše in „plemeniti“ priimek kupil je le za to, da bi imel doma

*) To ni kaka bajka, marveč čista resnica.

mir. — Njegova strast bila je poprej lov in tudi graščino je kupil le radi lova. — Njegovi prijatelji so bili sami lovci, ki so vzajemno obiskovali drug drugega. Niso tudi gledali tako strogo na dvorne običaje; niso bili takó polikani kakor gospodiči, snukajoči se okrog gospé; bilo je v njih več zdravejšega jedra in radi tega je gospod Tihodolski rajše hodil v njih družbi po lesovih, ali razgovarjal se ž njimi pri kozarcu vina, nego sedeval v duhtečem salonu svoje gospé, kjer se nikdar ni čutil prav domačega. Služabniki pa in uradniki so rajše imeli gospoda nego gospó. Gospodičine Sare pa nihče ni videl rad, dasiravno so se njej in psičku prikupovali óni, ki so hoteli kaj dobiti od gospodarja. Vsak se je bal, pogledati jo srpo. — Jedini, ki se je niso bali ter se za malega plemenitnika niso brigali, so bili mesarski, ovčarski in drugi psi. Ko je gospodičina Sara prvič prišla v grad in šla ž njim na sprehod, so se zbrali okrog nje, renčali nanj, kazali mu zobé ter se sploh vedli takó nedostojno in žalili njegovo nežnost, da ga je gospodičina, ki ni mogla tega prenesti, vzela v naročje in odnesla v grad. Tú se je kaj bridko pritoževala proti tej pasji golazni ter nasvetovala, naj bi si nihče ne drznil, stopiti s psom na vrt. To povelje bilo je takoj napisano na tablicah, okrog vrta obešenih, in razun tega so še vodili Jolinka vedno na dolgi, srebrni veržici.

Gospodičina Sara bi bila še dokaj rajša

gospodovala v vsej hiši in na polji, toda to se ji ni posrečilo popolnoma. Tu je imel gospodar besedo in v njeno nesrečo je ni imel preveč rad. Kuharju ni bila naklonjena, ker se ji ni hotel uklanjati ter ji ni pošiljal dobrih prigrizkov, kadar si jih je želela; toda gospodarju je bilo to vseč in tudi gospá mu je bila naklonjena, ker — hvala njegovi umetnosti! — bila je njih miza na dobrem glasu, za to mu njena jeza ni škodovala. — Gospodičine Klarice tudi ni mogla trpeti, toda bila je to hči stare ključarice, ki je že pri gospejini materi služila in kot udova bila je zopet pri gospej mnogo let za gospodinjo, ko še niso takó gosposki živeli. Klarica je bila zala deklica; znala je umetna in priprosta ženska dela; bila je tiha in dobra. Mati je postala udova, ko je bila Klarica še otrok; dala jo je v odgojo sestri v neki trg na deželi, sama pa je stopila k gospej Tihodolski v službo. Klarica je bila pri teti, da je odrastla, in mati je za njo le delala in trpela. Ko je gospá Tihodolska postala graščakinja in gospá Marinka ključarica v gradu, vzela je Klarico k sebi. — Gospéj je bilo dekletce precej všeč in ker je potrebovala strežajke, pogodila se je za njo z materjo ter ji prigovarjala, da bo to Klaričina sreča, če se pri Sari izuri, da spozna svet, in ko bi se ne mogla drugače preskrbeti, da zamore pozneje priti na njeno mesto. — Materi to ni bilo po volji, toda kaj je hotela reči gospodinji! — «Če tega ne sto-

rim», mislila si je, «pridem tudi jaz ob službo, in teh par goldinarjev, katere sem prihranila za dekle, da bi lažje živel in bi ji ne bilo treba služiti, sama porabim. Naj torej gre; Bog jo bo čuval, če ga sama ne zapusti». Torej je dovolila in Klarica je postala strežajka. Sara pa je ni mogla trpeti; mučila jo je, kjer je le mogla, in Klarica, ko je bila v glavnem mestu, je prečila dokaj solz radi nje. Toda ko so prišli na graščino, kjer je bila pod varstvom matere, si ni toliko upala na njo, dasiravno materi ni bila znana njena zloba. Klarica se ni pritoževala. — Gospá se na Klarico ni hudovala, kakor sploh na nikogar ne; toda to, kar je ona izvršila, ni se ji zdelo takó lepo. nego če je to izvršila Sara, dasiravno si je dekle zgodaj osvojilo izurjenost pri delu ter si je večkrat mislilo, da bi gospéj bolje postregla nego Sara. — Kar je Saró najhuje spodbadalo proti Klarici, bila je njena mladost in njena lepota, s čemur se ona ni mogla ponašati. Ker pa je bila še ponosna in zlobna, je tudi nihče ni ljubil; le na videz so se ji sladkali nekateri, kadar so potrebovali njene priprošnje pri gospéj. Klarico je pa vsak imel rad, najbolj pa oskrbnikov pisar. Tudi Klarica mu je bila naklonjena in njena mati ga je hvalila, da je vrl človek; toda gospodičina Sara ga je sovražila; hotela je, da bi se ji uklanjal. Tudi to jo je jezilo, da ji je rekal gospodičina, ne pa „mamsel“. «Mari ta neotesani pisar

ne vé, kakó me ima klicati? Misli mari, da ima pred seboj priprosto dekle z dežele, da me kliče gospodičino?», dejala je enkrat nalašč Klarici, hoté jo s tem razžaliti.

«Me preprosta vaška dekleta», odvrne ji Klarica uljudno, «si ne damo reči drugače; to je naša najvišja čast; toda če vam to ni všeč, prepovejte mu, da bi vam tako ne rekel! Vsaj „mamsel“ ni nič družega, nego napačno izgovorjena francoska beseda „mademoiselle“, kar pa tudi pomeni gospodičino».

«Glejte no — vi me hočete še učiti, kaj to pomeni! Jaz sem že davno pozabila to, česar se vi sedaj učite», ji jezno odvrne Sara. — Taki in jednaki prepiri so bili večkrat med njima, toda Klarica je vsikdar o pravem času utihnila in s tem zavezala usta svoji protivnici.

Ko je prišla gospá v grád, čakali so jo uradniki in jo pozdravljali; njej je bilo to zeló všeč. Zapisnikar dohodkov ji je pomagal iz kočije, gospod oskrbnik vzela je njen pajčolan, ki ga je pustila v kočiji, a pisar, kakor bi bil tudi rajše postregel Klarici, je ubogal na oskrbnikov migljaj ter, priskočivši h kočiji, hotel vzeti v naročje psička. Sara, misleča, da sega po njej, se je nagibala k njemu; ker pa je segal le po psičku, se je razjarjena umaknila ter sama segala po ščenetu. Ta pa je obema ušel ter skočil iz kočije. Pisar je urno posegel za njim, pes pa je bežal pod kočijo. — Sedaj je Sara za-

kričala, gospá se ozrla, in ugledavši psa pod kočijo, je tudi zakričala, kakor bi bilo že po njem. In upili sta obé, a to za prazen nič, kajti psičku se ni pripetilo nič žalega. «Toda ko bi bila konja potegnila kočijo, kaka nesreča bi bila», ponavljala je Sara neprestano, pritiskajoč Jolinka k srcu ter gledala pri tem s svojimi strupenimi očmi po pisarju.

Ubogí pisar se je nadejal, da postane oskrbníški pripravnik, do česar je imel že pravico. Mislil je že na zalo gospodinjico — a tu mu gospod oskrbnik po vzprejemu reče: «No, vi ste jo pa zadeli; čuditi se bo, če dobite sedaj zaželjeno službo. Treba je, da se prikupite psu, sicer je vsemu konec!»

«Če bi imel psu zahvaliti svojo srečo, grem je rajše iskat drugam. — Mislim si pa, da bo gospod ravnal po zaslugi in pravici», odvrne pisar otožno.

«Kaj to poinaga — gospá ima na uzdi gospoda, gospó pa zopet gospodičina Sara in pes. — Druzega sveta vam ne morem dati, nego da se prikupite gospodičini».

«Nikdar ne učinim tega; tej zlobi se ne bom ukljanjal, niti psu poljuboval tac», odvrne ponosno pisar.

«Moj zlati Kalina, časih je treba celó zlodeju prižgati svečo!», nasmehne se oskrbnik, ki je bil pisarju naklonjen.

II.

Grad je stal na griču in pod njim se je razprostiralo mestece. Reka, tekoča okolo mesta ob vznožju griča, je delala mejo med grajskim in mestnim zemljiščem in jedna njena struga se je vila okrog vsega mesta. Prebivalci v mestu so se delili na tri vrste. V prvo vrsto so se prištevali premožni gospodarji, ki so imeli svoje hiše, dvorišča in obširna polja, čijih gospé in hčerke so nosile klobuke ter zahajale druga k drugi na kavo. Med temi bogatini se je volilo mestno starešinstvo po stari poslovi: „Kjer so denarji, tam je tudi razum!“ — V drugo vrsto so se prištevali revnejši rokodelci, ki so imeli le kos polja in hišo; njih žene so nosile peče in pristaši prve vrste so jim močno zamerili, če so svojim hčeram dovolile nositi klobuke. — Tretja vrsta pa je bila takó imenovana sodrga, najemniki, ki so se živili „z rokó v usta“. — Če bi se bil kdo med temi hotel primerjati v čemur si bodi s prvovrstniki, bilo bi to za nje največje razžaljenje. Ako je katera najemnic poljubila gospej prve vrste rokó, si jo je ta urno obrisala, da ne bi ji z nečistim poljubom omadeževala roke, ali ji zgubančila rokav.

Pristave bogatinov in kočice revnejših rokodelcev so se nahajale večinoma ob vodi na obrežji.

V vsaki pristavi je bilo nekoliko sob, prirejenih navlašč za najemnike. Te sobe so bile temne,

z jednim samim oknom, brez poda in peči. Gret se po zimi in kuhat si hrano so hodili najemniki v veliko družinsko sobo k oskrbniku. Za tako sobico je moral najemnik plačati dvanajst goldinarjev srebra na leto najemščine; za to ceno najemščino pa je bil tudi dolžan lastniku pristave, pri katerem je stanoval, delati vse leto za določeno dnino ter ni smel iti drugam, dasiravno bi našel tam več zaslužka. Toda, če je kateri najemnik imel veliko družino, bilo mu je težavno, plačati tudi ta goldinar na mesec, zlasti po zimi, kadar ni bilo dela in pláčilo manjše. Za to so jemali bodisi prenočevalce, ki so spali pri njih čez noč, ali tovariše, ki so pri njih stanovali, da so lože zmagovali to najemščino. Nekateri pa so stanovali pri kočarjih, kjer tudi niso več plačali, sicer pa so bili prosti. V vsaki taki sobani so imeli najemniki tudi svoja skladišča za hrano. Pod posteljami so bile izkopane jame, v katerih so imeli spravljene krompir.

Bilo je krasnega jutrá, ne dolgo potem, ko je gospóda prišla v grad, ko je na pristavi iz temne sobane, smrdeče po zatočlini, stopila žena z dvema otrokoma. Jednega je nesla v naročji, drugi, sedem ali osemleten deček, pa se je držal njene jope, nesoč malo culico v roci. Njena in otročja obleka je bila kaj uborna, polna zaplat, toda čista. Koj za prvo žensko je šla druga in ž njo kopica otrok.

«Kakor sem rekla, draga Karaskova», dejala je poslednja, «kaj rada bi vam dajala prenočišče tudi nadalje, ko bi mi tudi ne mogli plačevati; toda sami vidite, da smo kakor v brlogu. Jaz imam pet otrok, svak tri, vi dvoje; odraslih oseb nas je pet: pomislite, koliko je to ljudij! Saj veste, kakó nam je bilo tesno. Po zimi je pač topleje, toda po leti je soparno. Gospodar je bil včeraj tukaj ter naročil oskrbniku, naj skrbi, da bi tu ne spalo preveč ljudij skupaj, da baje v Pragi umirajo ljudje za kolero in se bojé, da pride tudi sem, kakor pravijo. In oskrbnik tudi upije nad nami, kadar jemljemo ljudi na prenočišče, češ, da je to tatinski brlog in da mu kradejo!»

«I Bog, Bog!», vzdihne žena, boleстно ranjena s temi besedami in blede shujšano lice ji zaradí sramote.

«Ne jemljite si tega k srcu, žena! Na vas nihče ne misli, kakor pravim; toda veste, kakó se godí: pravični mora trpeti s krivičnim. Ljudje so zlobni in dobri; kdor prerad verjane, se lahko zmoti, za to je dobro, če ima človek oči spredaj in zadi. Oskrbnik mora biti odgovoren za vse; njemu se ne sme zameriti, ker gospodar je hud. Kakor pravim, vi bili ste vedno pošteni, vredni spoštovanja, na vas nihče ne misli in rada bi vas tu gostila, ko bi smela, kakor pravim. Tu imate za na pot».

Pri teh besedah vzame najemnica iz zastora

nekoliko v pepelu pečenega krompirja ter ga ponudi ženi.

«Bog vam stotero povrni vse, kar ste mi dobrega storili in daj vam vedno zdravje. Z Bogom!», dejala je žena zdihujé, odhajajoča z dvorišča.

«Ali ne boš več spal pri nas, Vojteh?», klicali so otroci za dečkom. Ta pa se ni ozrl.

«Pustila bi jo tukaj», rekla je najemnica, «toda kaj, ona mi umre — je že popolnoma pri kraji — in morala bi jo dati pokopati. Kakor pravim, človek ima sam s seboj dovolj opraviti. Saj ona najde nekoga, ki jo vzame».

Bleda žena pa je med tem, kolikor so ji dopuščale moči, hitela po obrežji okolo pristav k mostu. Sredi mosta se je oprla ob ograjo in njeno okó je nekako divje gledalo na tiho, spodaj tekočo reko.

«Mati», oglasi se deček Vojteh, «privežite mi Pepeka na hrbet, da ga nesem, ker vas bolé roké. Pojdite, tam-le na loki pri križu sije solnčice, tam se pogrejemo. Pojdite, mati, ne bodite takó žalostni; če nam tudi ne dajo prenočišča, lahko spimo zunaj, saj je že toplo».

«Oh, dete, ko bi raje vsi trije spali pri očetu v grobu, bilo bi najboljše za nas», vzdihne žena, pritisne dojenca k srcu ter jame plakati. Tudi Vojteh je jokal in takó jokajoč korakajo polagoma čez most na drugo stran. Na poslednji pristavi

pri mostu je pletlo nekoliko dninaric trakove, neprestano pomenkuje se o marsičem. Ko je šla Karaskova mimo vrat, ugledajo jo. «Kam se pa ta vleče s teina otrokoma?», poprašujejo druga drugo.

«Kam? nemara si kaj prislužit!», reče jedna.

«Ta bi si prislužila — še koščeka kruha ne!», zasmeje se druga.

«Ne obtežuj si vesti, Katarina», zavrne jo neka starka, «Karaskova je bila kaj živahna oseba, dokler je bila zdrava, toda sedaj je kakor Bog na križi. Revna je, da bi se je kamen usmilil: moža zgubiti, pasti v revščino, biti bolna in pomoči od nikoder, — to ni karsibodi!»

«Mislim, da jo že pol leta tlači mrzlica».

«Dà, pol leta», oglasi se zopet starka, «in ne more se je znebiti; pri tem pa še doji otroka, a za hrano nima družega nego krompir. Že za to je vredna pomilovanja! — Ko še pomislim, kaka deklina je bila: kri in mleko in pri tem kakor živo srebro, a vedno čedna, kakor cvetlica. Pa so se tudi gospé pulile za njo; vsaka jo je hotela imeti v službo; ona zna tudi ročno obračati iglo».

«Ko bi si le s tem Karaskom ne bila spri-dila življenja; tú se je zmotila».

«I nu, žene», oglasi se druga, «vsaj smo tú žene — torej vémo, kako se godi, kadar se dva imata rada in — sta mlada. Jaz — nú, čemu bi ne povedala tega — tudi nisem bila boljša; na

moji svatbi tudi niso spletali vencev». — «Seveda, ti bi rada tajila, kar je jasno kot beli dan», nasmejala se je zbadljivka.

«I nu, deklina, vsaka noče priznati resnice. Ko bi rekla gospodičini Stazici resnico, to bi nalezela — a vendar je to jasno, kakor beli dan. Toda vsak na svojo odgovornost; saj sem tudi jaz dokaj jokala radi tega. Midva z mojim bi se bila vzela poprej, toda vedno je naju oviralo, da nič nimava, kakó se bova živila, naj ga torej pustim in se mu izneverim. Jedenkrat je on prišel k nam. Jaz sem tarnala in tožila mu najino revščino. — «Pojdi kam drugam s tem, Ana», pravi mi, «reven človek, pa še čmerikav, to je prava bēda; saj ima bogatin dovolj opraviti z žalostjo. Vesela bodi in rada se imejva; če se tudi do sit tega ne najeva, se pa vsaj naspiva!» — Jaz sem mu pritrdila.

«Res je, tvoj mož je zmiraj vesel, pri njem ti ni dolg čas».

«Njegova navada je», nadaljuje, «da se nasmeje in si zapoje; pravi, da je to toliko vredno, kakor bi tarnal. — Jaz pa sem se sramovala, in rada bi bila omožena, toda stroškov sva imela toliko, da nisva mogla spraviti skupaj potrebnega denarja. Jurij pa je rekel: «Midva sva svoja: lahko čakava, da naju poročé zastonj». Mene pa je to bolelo, ker človek je — ko bi mu tudi Bog odpustil — vsekako nekako preziran od ljudij. In

ohrabrila sem se, šla k gospodu kaplanu ter ga prosila dobrega sveta. Ko sem mu vse povedala, je dejal, naj pošljem Jurija k njemu. Šel je torej in gospod kaplan je to poravnal sam. Čez tri tedne sva bila poročena in še otroka nama je pozneje krstil zastonj».

«Ta gospod kaplan je naklonjen revežem, to je resnica. A kaj je rekel Jurij?»

«Veselilo ga je, samó delal se je, kakor bi mu bilo to vsejedno. On ima tudi gospoda kaplana rad in kadar potrebuje gospod kaplan kate-terega za delo ali kako drugo pomoč, ne prepusti moj Jurij tega nikomur drugemu, tudi ko bi imel delati vso noč».

«I nu, pri tebi je bilo to drugače», oglesi se zopet starka, «toda pri Karaskovi je bilo zopet drugače. Znano vam je, da se je njegova mati upirala, češ, da njen sin je zidar, ki si prisluži lep denar, da torej lahko dobi hčer kaknega rokodelca, ne pa najemnikovo. Sedaj je že v večnosti — toda bila je prava grča. — Ne in ne! ni hotela dati dovoljenja; duhovnik in učitelj, oba sta jo nagovarjala, toda Bog obvaruj, njena glava je bila kakor zid. — In kaj je prišlo iz tega? Karasek vendar ni pustil Katarine. Katarina je še pozneje hotela iti z otrokom k njej prosit jo dovoljenja in blagoslova, toda ona ji je zapretila, da jo z metlo izžene z otrokom vred ter ni pustila dobre dlake na njej, da bi bila Katarina lahko umrla radi tega od žalosti».

«To je bila prava kača!», sežejo nekatere starke v besedo.

«Dà, saj je tudi sin težko prenašal to in hotel je že iti na tuje, ko je Bog uredil drugače ter vzal babo k sebi. Še le na smrtni postelji je spoznala krivico ter jima dala svoj blagoslov».

«Ali pa je imela baba denar?», vpraša Ana.

«Kaj še — nekoliko obleke in kar je bilo treba za pogreb; več ni ostalo po njej».

«Na kaj je bila torej tako ponosna?»

«Da je bila njena mati hči mestnega svetovalca in da je bil njen stric dekan. Na vse grlo bi se ji človek smijal na to. Moja teta ima bajé nekje mlin, — toda kaj je meni mar za to, ko pa za-me ne melje. Taka „žlahta je pretrgana plahta“. — Dà, dà, za to si ni hotela stara Karaskova dati zmešati svojega visokega stanu z najemnikarskim ter je rajše trpinčila svoje otroke. Potem sta bila rešena in dobro se jima je godilo. Jožef si je prislužil lep denar, Katarini so dajale gospodičine dosti dela, in tega dečka Vojteha je imela vedno čedno oblečenega. Rada sem ju gledala, kadar sta šla skupaj iz cerkve ter je ona peljala fanta za roko; — lepó se jima je podalo. Ti moj Bog, da je to trajalo takó kračko. Kar jokala bi, ko jo sedaj pogledam. Tudi sem dobila enkrat od nje suknjico in večkrat kak pisker juhe. Ko bi človek ne bil star in takó reven, da nima sam kaj nesti v usta in kam glavo položiti, jaz bi

ji rada pomagala. Dokler je prebivala v čisti sobi, sem večkrat hodila k njej ter ji časih postregla; ko je pa morala v ono izbo, je vse prenehalo, in tudi vzeti ni hotela ničesar od mene, češ, da itak sama ničesar nimam».

«Bog!», začne zopet jedna, ko je prva prenehala, «kar mravljinca mi zagomazé po udih, ko se spomnim, kakó se je strop s Karaskom udrl. Šla sem ravno po nekaj tja na ulico, kar jamejo kričati ljudjé: „Jezus, Marija! strop se je pri Opršalkih podrl, Karasek je ubit“. — Zagledala sem jo; bila je kakor kreda, ko je hitela tja. Ko bi ga bil Bog rajše kmalu vzel k sebi, nego ji poslal to dolgo muko, bilo bi ji ostalo par goldinarjev in ne bilo bi ji treba sedaj beračiti».

«Toda, prosim vas», omeni ona starka, «to se sicer lahko reče, toda kogar ima kdo rad, da rad za - nj poslednjo kapljo krvi. Ona je bila vesela, da so ga prinesli živega in kako rada mu je stregla; delala je po dnevu in po noči, da mu je oskrbela vse potrebno! Vedno je rekala: ko bi bil tudi pohabljenec, nič bi se ne pritoževala, da bi mi ga le bil Bog pustil. Med tem ji je Bog podaril tega dojenca, pa še to je ni potrlo. Še le, ko je čez deset tednov mož vendar umrl, bilo je, kakor bi ji bil prerezal žile. Legla je in od tega časa se vlačí kakor senca».

«Pa so ji ljudje bajé radi pomagali. Gospá

Oprsalkova, v koje hiši se je Karasek pobil, ji je neki vedno kaj pošiljala».

«Drage tovarišice, kdor se z darovi oblači, pač nag hodi. Dolgo biti radodaren, je težka stvar. Prosimi miloščine, za to pa Katarina ni ustvarjena. Že takrat, ko je še mož živel, je marsikaj prodala; to pa veste, če odtrgate komarju nogo, so kmalu tudi čreva zunaj. Pa še njena bolezen po vrhu — in ni moglo priti drugače».

«A vendar je imela dokaj šivanja od gospé».

«Imela je, imela, dokler je bivala v čedni sobici; ko je pa morala v óno izbo, ji nihče ni hotel zaupati šivanja, k večjemu kaj zakrpati, ali plesti nogavice; koliko pa si prislužiš pri tem? Naposled takega žalostnega, bolnega človeka z dvema otrokoma nihče nima rad. Hoteli so vzeti Vojteha za gosjega pastirja, a ker ga ni hotela dati, jeli so jo oštevali, češ, da si Bog vé kaj domišluje in da ne zasluži dobrot. Kaj bi pa tudi počela revica brez tega dečka; on jedini ji oskrbuje otroka, kadar ga sama ne more. I nu, kaj ji to pomaga, sedaj ji je pač najhuje. Kdo pa se neki potegne za revnega človeka? Samó Bog ji še more pomagati. Kdor ne vé, kaj je hudo, ta ne verjame».

«Dà, polagoma ne bo imel kam skriti svoje glave, kdor nima svojega stanovanja. Danes je bil gospodar pri nas ter je zabičeval, naj ne jemljemo prenočevalcev in naj bi nas mnogo skupaj ne

spalo, češ, da se zopet pokazuje ona nevarna bolezen!»

«Jaz sem bila sama doma», odgovori óna zbadljivka, «ko je gospodar prišel. Obstal je ter rekel, naj ne jemljemo ljudij čez noč pod streho, naj prezračujemo stanovanje in naj ne jemo vsega, kar nam pride pod zobé. Toda jaz sem mu jo, zlate žene, zasolila. — Rekla sem: „Milostljivi gospod, mi bomo raje jedli kos mesá in cmoke, nego koprive, gobe in krompir — blagovolite nam samó toliko plačati, da si moremo to kupiti! Bogatin jé, kar hoče, revež pa, kar ima. — Stanovanja bi prezračevali, pa ne moremo odpreti oken, za to, ker je, znajte, samo jedno okno, ki je zadelano v okvir; ta pa je pribit k zidu. Vrat ne moremo puščati odprtih, da bi nam kdó še teh malenkostij, ki jih imamo, ne vzal, ko nas ves dan ni doma. Tudi krompirja ne bi shranjevali v sobi, ko bi ga smeli imeti kje drugje. Tudi ne bomo jemali ljudij na prenočišče, milostljivi gospod, ako nam znižate najemščino“. Na vse to ni rekel ni „bev ni mev“, marveč je šel dalje, kakor bi ga bil pes ugriznil, meni pa je močno odleglo; — mislila sem si, sedaj veš, kar si hotel slišati!»

»Smrti se vsakdo boji, i revež, a še bolj bogatin, toda ne uide jej nikdo, niti je s križem ne odžene, ali odpravi z molitvijo, kadar ga Gospod pokliče. Zakaj nam torej ne pomagajo, če se bojé za nas?», omeni starka.

«I nu, kaj mislite, da pes laja radi vasí? O ne, — le radi samega sebe. Boji se za svojo kožo. Čemu bi nam tudi pomagali, dokler še gládú ne umiramo? Saj bo še potem dovolj časa», omeni ona zbadljivka.

«No bomo videli», začne zopet stara, «lansko leto, ko se je prikazala repatica, so govorili ljudjé, da to ne pomeni nič dobrega. Sedaj imamo kolero. Zlate žene, časi so vedno hujši. Bog nas varuj in nas ne zapusti!»

«Dà, ko ne bi zaupali v Bogá, kam bi se neki zatekli v tej reyi in popačenosti? Ti moj Bog, nad revežem se vsakdo izpodtika».

«Ko bi ne bilo revnih ljudij, bi niti solnce ne grelo», omeni zopet zbadljivka.

«Ti si pa danes ves čas nekako nasajena», rekó ji tovarišice.

«O, piko imam na našega gospodarja. Res je pa tudi: trideset goldinarjev za to stanico — ali je to ceno? Če nam hoté skazati kako milost, naj bi za ta denar vsaj priredili stanovanje, primerno za ljudi, ne pa za živino. Dolgo itak ne bomo tukaj, naj si oskrbí družega dninarja — gremo raje na grajsko zemljišče. Sicer tudi tam človek mnogo ne dobode, toda taka revščina vendar ni, kakor tukaj. Kdor dobro dela, dobí redno plačilo in moj mož dobí delo tudi nazlic temu, da je slaboten. Ko bi pa tudi ne bilo nič družega, nam tam vsaj nihče ne bo očital otrok, — tega

mu jaz nikdar ne morem odpustiti! Pa sem mu jo tudi danes zasolila, ne da bi čakala moža; pa saj mi dá gotovo prav».

«I prosimo te!», čudijo se vse.

«Kdor bi dopuščal, da bi kdo človeku očital otroke — ta nasprotuje Bogú. — Veste li, kaj sem mu rekla?»

«Ne vemo: povej, kaj! Ti, Doroteja, imaš neko čudno srčnost!»

«Ko mi je sprva govoril o čistem stanovanji in sem mu svoje povedala, je šel; toda brž ko ne ga je to peklo, pa se je zopet vrnil, češ, da se mu je izgubila kokoš in da jaz moram vedeti, kdo jo je vzel. Pomislite: rada bi mu bila skočila v lase. Pa mu pravim, da to ni naša skrb, da mi ničesar ne vemo in naj ne bom vredna svojega imena, če jaz kaj vém!»

«Saj jo je včeraj oskrbnikova kuharica kuhala, — videla sem jo!», oglasi se jedna.

«No, tú ga imate, — toda, ko bi mu tudi človek rekel, on ne bi veroval. Pa jaz sem rekla, da ne vem. Na to pa jame kleti, češ, da imamo vsak po cel kup otrok, da jim pa nimamo česa dati, da krademo in oni naj bi nas živili. Jaz pa mu rečem» — in pri tem Doroteja, odvrگیši trak, se podpre ob bok in oči so ji švigale — «Bog že vé, čemu nam revežem zaupa otročiče, ne pa gospódi; na nas, na revežih, stoji svet. Pa še več sem mu jih povedala in naposled odpovedala stanovanje».

«Prav si naredila; saj tudi me učinimo takó. Ti moj Bog — še te otroke nam zavidajo! — A kdo bi jim delal, ko bi nas ne bilo?»

«To, to — z našimi žalji se debelé. Človek našega stanú pa se ne najé, ne ogleje, ne obleče — a še to mu očitajo. Moj Bog, kedaj neki pride vrsta na nas?»

«Pustite to, žene, tudi k nam pride nebeško kraljestvo; za reveži hodi Bog!», ogласi se starka.

«No, ve tam pozabile ste na delo, pa le zborujete? kaj imate takó važnega?», ogласi se oskrbnik.

«Delo je gotovo in zborovanje končano. Škoda, da niste prišli poprej, lahko bi bili slišali, kaj smo obravnavale», odvrne Doroteja, vrgši poslednji trak k ostalim.

III.

Med tem, ko so žene na pristavi vlačile Karaskovo čez zobé, podala se je ona z otrokoma na pot preko travnika, pa dalje okrog vrta, kjer so pri križi sedli v travo. Vojteh je že nehal jokati ter jedel krompir, ki ga mu je dala mati. Bil je zal fantek, zelo podoben materi. Samó z obraza mu nisi čital cvetočega zdravja, katero mu je izbrisala surova roka bede, in v velikih modrih očéh se ni kazala ona brezskrbna živahnost, ki nas takó gane, kadar gledamo otroke. Pač pa so bile oči kalne in žalostne, zlasti kadar jih je uprl v kla-

verno materino lice ; kazala pa se je v njih velika dobrosrčnost in razum, v tej starosti kaj nenavaden. Bogato dete dolgo ostane otrok ; v radosti uživa blago dobo svoje mladosti ; ne pozna drugih bolečin, nego če se mu ne dá ali ne posreči igrača, ali če ga karajo stariši ; nima drugih skrbij, nego za svoje učenje. Neznatni so ti mrakovi, ki mu zakrivajo nebó. — Revno dete ne pozna take radosti. V najnežniši mladosti se mu postavi življenje z vsemi trpkostmi in bolečinami pred oči v vsej svoji nagoti. S hladnim, ostrim dihom odpihne z nežne svetlice otročje duše nežni prašek in leskečo barvo, kakor mraz, kadar pomori komaj razviti popek.

Vojteh je bil še majhen deček in že je moral biti materi v podporo. Bil jej je jedini prijatelj. Komaj si je mogel urezati kruha — že je moral pomagati, pridelovati ga. Dasiravno je bil še otrok, moral je, dokler je mati še mogla delati, oskrbovati malega bratca kakor pestunja. In Vojteh ga je dobro pestoval. Ker ga ni mogel nositi, sedel je ž njim pred hišo na prag, zibal ga v naročji in mu prepeval, kakor je videl in slišal mater, da je fantič zaspal. Ko se je zbudil, igral se je ž njim, tolažil ga, češ, da ga mati kmalu vzame, ter se pogovarjal ž njim ; čeravno blede, bolno dete ni razumelo, kaj mu pravi, vendar je obračalo po njem oči ter poslušalo, kaj mu pripoveduje. Vojteh je tolažil tudi sam sebe, pripovedujoč mu o boljših časih : «Dragi Pepiček», je dejal otroku, «ko bi

bili oče še živi, bi nam često prinesli kruha, jabolk in nam bi se godilo dobro. Oče so nas imeli jako radi. Onkrat so mi kupili na sejmu konja in trobento, pa Golobov Anže mi jo je pokvaril — to trobento. Fantek, takrat so me oče posadili na koleno ter me pestovali; jaz sem pri tem trobil, oni pa so peli: „Gre, gre poštni postilijon“. — Ko bi bili oče živi, ne bi prebivali v tej izbi; hej fantek, takrat smo imeli zalo sobico — stanovali smo pri Zafonkih. Počakaj, ko boš večji, pokažem ti ta okna. Tam so imeli mati cvetlice in jaz sem sedel pri nji, kadar so šivali, ter gledal vèn. Fantek, imeli smo tudi stole, nizo in podobe in jaz sem imel malo posteljico in blazinico. Pa bi bila spala skupaj, ko bi bil ti že takrat na svetu. Za zajutrek smo imeli juho, opoludne tudi juho, pa še kaj družega, a v nedeljo mesó. V nedeljo sem šel z materjo in očetom v cerkev, popoludne pa smo šli v gaj. Oče so pili pivo, meni pa so kupili zemljico in godba je svirala. Oj, fantek, to so bili časi! Toda sedaj nimamo nič!» — To so bili veseli dečkovi spomini na mladost — pa tudi ti so se prezgodaj izgubili in vedno je plakal za njimi.

Ko sedejo pod križem, položila je mati Pepička v travo, pokrivši ga s suknjico, ki jo je imela spravljeno v culici. Razven suknjice bilo je v njej še nekoliko slabega perila ter lesení konjiček, Vojtehov spomin na očeta, kateri je shranil, da ga dá zopet Pepičku, kadar se bo znal igrati.

«Kaj sedaj počnemo, otroka?», je žalostno vprašala Karaskova, gledaje na blede dete, nad čegar licem je držal Vojteh širok lopuhov list za senco. «Kam se denemo? Kakó moremo zaupati v pomoč tujih ljudi, ko smo že pretežko breme ónim, ki me poznajo in za katere sem delala, dokler sem imela moči?»

«Molčite, mati, molčite, pojdemo pa v vas. Veste, da nam je svetovala stara Doroteja, naj gremo tja, da nam tam ne odrekó miloščine ter nas pusté spati na senu. Počakajte, jaz naprosim kakega kmeta, da vas pusti pri sebi; pasel mu bom gosí; a videli boste, da me usliši, in vam bo kmalu bolje.»

«Oh, sinček, verjamem ti, nemara bi nam bilo bolje v vasi. Ko bi mi Bog le nekoliko pomagal, šivala bi za kmetice. Toda, že je prepozno. Kakó naj dospem tja? Nobene moči nimam več v nogah; otekle so mi, in težke so kakor svinéc.»

«Pojdimo počasi, mati, jaz hočem nesti Pepička célo pot sam — lahko se opirate ná-me, mati.»

«Ali, moje dete!», vzdihne mati ter priimši otroka za rokó, jame plakati. Tudi dečka polijejo solzé. Pepiček se je nekoliko vzdramil in zaspano obliče se mu je kremžilo na jok.

«Kaj ti je, črvček? Lačno si in žejno, kaj ne? Ustnice imaš vse počene! Moj Bog, nimam ti kaj dati!», je vzdihovala mati, prijela ga za roké in grela mu jih s svojo sapo.

«Mati, jaz pojdem v grad, nemara tam kaj izprosim, potem kupiva Pepičku nekoliko mleka; počakajte tukaj!» In Vojteh poskoči ter hoče takoj zdirjati.

«Ne, Vojteh, ne hodi v grad! Véš, kakó so te onikrat tam zapodili. Ne hodi tja — ko bi te tudi silili!»

«Bil je le strežaj, ki me je izgnal. Vodil je psička in ta je lajal ná-me. Stara Doroteja je dejala, kadar pojdem tja, naj grem v kuhinjo. Kuhar je dober človek ter rad dá, kadar pride berač; ali pa pojdem k stari ključarici, ki dá vsakemu beraču krajcar. Ne bojte se, mati; paziti hočem, da me ne bo videl strežaj».

«Kaj ti to pomaga? Ko prideš k gradu ter hočeš iti v kuhinjo, ali kam drugam, moraš iti mimo vratarjeve sobe. Ko bi tudi vratar tam ne stal, imajo pa tam privezane velike pse, ki na vsakega lajajo, na kar pride vratar».

«Pojdem pa čez vrt — plot je nizek, lahko ga preskočim ter se skozi grmičje nekako privlečem do kuhinje».

«O, deček, takih potov nikdar ne išči. Le vedno naravnost! Ljudje so povsod; pazniki bi te videli, zgrabili in povpraševali, čemu tam hodiš. Osramočili bi te. Čuvaj se tega, dete!»

«Ne pojdem, mati, pojdem torej naravnost. Bog hotel, da ne naletim na nikogar ter dospem srečno v kuhinjo», reče fantek ter, obrnivši se od matere, hiti v grad. Mati je ostala sama pri dojenču.

Solnce je precej pripekalo, toda otroče je bilo mrzlo, dasiravno je imelo pod seboj blazinico ter bilo zavito v suknjico; niti materino dihanje ni bilo dovolj toplo, da bi mu pregrelo mrzle ročice. Njegove oči so bile obrnjene v modro nebó ter se niso ozirale po materi; okrog ust so se mu krčile mišice, vse lice je dobivalo drugo podobo in težko je dihala. Mati je s strahom zrla nanje; saj se ji je vedno rado nasmehovalo, božalo jo ter ji ovijalo ročice okolo vratu — a danes se prvič ni ozrlo na njo. Pepiček je bil že od rojstva bolan, slab; dasiravno že skoro leto star, ni mogel niti govoriti, niti sedeti. Teló mu je bilo shujšano, in ko mu je mati poljubovala roké in nogé, je vedno nad njim plakala, misleča si: Bilo bi bolje, ko bi te vzel Bog k sebi; takój na to pa ga je zopet krčevito pritisnila k srcu ter bila pripravljena, dati poslednjo kapljo krvi za njegovo zdravje in življenje. — Gledajoča dete, takó spremenjeno, vzbudé se jej bolestne slutnje v duši, in z glasnim jokom sklepaje roké pade pred križ na koleni. — «Oče nebeški, ti se nas usmili — pri ljudéh ni usmiljenja — ter pokličí nas k sebi! Jožef, prosí za svoje nedolžno trpeče dete, za svojo Katarino pred božjim prestolom! — Usmiljenje — sicer moram obupati!», tarnala je z milim, srce presunjajočim glasom. Dolgo časa je takó molila, kar jo vzdrami glas Vojteha, ki je tekal po cesti iz grada ter radostno že od daleč klical mater. Mati se ozré po otroku in videča, da je zaprlo

oči ter bolj tiho diha, pomigne prihajajočemu dečku, naj bo tih.

Fantek priteče ves vesel.

«Ma—ma—ti, pogledjte, kaj imam!», je komaj izustil, izvlekši iz jednega žepa kos pečenke, iz drugega kruha, krap in razno drobnjavo, polagajoč vse to materi v naročje. «Glejte in čudite se — toda počakajte, še nekaj; pa zaprite oči, prosim vas ter ne odpirajte jih, dokler ne rečem: «Že».

Mati je skoro mehanično naredila, kar je hotel fantek; ta pa poseže v nogavico ter izvleče iz papirja srebrno dvajsetico, prime mater za rokó ter obrnivši jej kvišku dlan, položi na njo dvajsetico ter reče potihoma: «Že!» — Mati odpre oči in, zagledavši dvajsetico, se prestraši. Za Boga, kdo ti je dal to, fantè? Šel si —»

«Naravnost k vratarjevi sobi, toda vso pot sem molil, da bi mi Bog dal srečati dobrega človeka. Ko pridem k vratom, stal je tam óni debeli vratar ter si prepeval. Mislil sem: to je dobro, ker si prepeva, vsaj ne bo hud ná-me. Poprosim ga torej, naj me pusti v kuhinjo, da hočem prositi gospoda kuharja malo jedi. «Dragi fant», odvrne mi, «jaz ne smem pustiti tja nobenega berača in gospod kuhar bi ti težko kaj dal. Pojdi na dvor, tam poprej dobiš kaj». Rečem mu: «Še ni dolgo, kar sem bil tam in ošteli bi me, ko bi zopet prišel». — «Ti si nekak malopridnež, že vidim, kar dobiš, zapraviš», reče mi ostro, da me je kar zbolelo. Pa mu povem,

čegav sem in da ste vi ter Pepiček bolna. On se obrne ter mi prinese iz sobe ta kos kruha ter mi dé, naj pridem vsak dan ponj — toda k njemu v sobo. Hotel sem ga prositi krajcar, da bi mogli kupiti mleka, pa sram me je bilo. Ko sem hotel oditi, pride k nama iz grada neka gospodičina. Vrtar ji takój reče: «Nimate mari, gospodičina Klarica, za tega malega fanta kaj jedi?» In na to ji jame praviti ob očetu, da ga je dobro poznal. Gospodičina Klarica me povpraša po vas in ko sem vse povedal, se je razjokala ter mi prinesla vse to in še to dvajsetico. Ona mora biti pridna, mati. Rekla mi je, naj vsak dan ob dveh popoldne pridem k vratarjevi sobi, da mi gospod Petelin — to je óni debeli vratar — dá vsikdar nekaj jedi za vse in ko bi njega ne bilo tam, da poizvem, kjé imam iskati jedi. Potem me je pobožala in me takó lepo gledala, kakor vi. Vidite, mati, to mi je dal Bog, da sem šel tja. Že od jutra mi je nekaj šepetalo: Pojdi v grad».

Mati ne odgovori ničesar, marveč položivši jed v travo, poklekne pri križi ter moli in fantek póleg nje.

Ko je bila zahvalila Bogá, da ji je poslal dobrotnika, začne deliti jedi; ko je pa največje in najboljše kose podajala Vojtehu, ni hotel fantek v tako delitev nikakor privoliti. «Toda, mati», reče ji, «saj jaz imam dobre zobé, dajte mi trše kose; mehke stvari pa imejte sami in te sladkarije ter

krap dajte Pepičku; kakó se jim bo čudil — pa tudi mleka dobode — toda, mati, hočem-li iti ponj?»

«Ne, najéj se poprej, on še spi. Potem stopiš ponj k Hajkovki, tja je blizo. Ona ti dá dobro mero, je kaj vrla žena; mnogokrat mi ga je dala za kašo, toda sramovala sem se, hoditi k njej. Ima tudi dovolj skrbi s svojimi otroki. Okrepčaj se, fantek, potem pa pojdeš. — Bog, kako so dobre te reči!» in mati ter fantek jameta s tekom zauživati prinešeno hrano.

Neki meščan prve vrste je šel mimo po cesti. Videč, da jesta mesó, si misli: „Ta beračija: pritožuje se, kakor bi gladú umirala, a glej, kakó se masti. I kaj pak, tem je najbolje — nimajo nikakih skrbi!“.

Materi in fantu je dobro dišalo. «Tej gospôdi se godi dobro. Bog, in táko jed ima bajè gospejin psiček vsak dan, pa še bolj».

«I nu fant, kdor ima dosti, lahko zapravlja».

«Čemu tega rajše ne dajo revežem?»

«Siti lačnemu ne verjame. Ko bi videli, kakó se slabo godí ljudém, nemara bi kaj dali; toda oni ne vedó tega, dragi fantek. A kadar boš zopet videl to dobro gospodičino, reci ji, ko bi imela káko delo zá-me, da ji bom, če Bog dá, da se nekoliko popravim, rada delala, naj si že bo karkoli. Bog ji to vse povrni!», reče mati, devajoč hrano, kar je je ostalo, v culo; krap pa je položila poleg deteta in drobtine zanesla na mravljišče. «Da bi tudi one

imele praznik», dejala je. — Vojteh je vzel krap ter ga položil na suknjico, s katero je bil bratec pokrit, da bi ga takó j videl, ko se prebudi. — «A sedaj skočim po mleko, da se bo tudi Pepiček veselil; on je od samega gladú takó žalosten, vidite, mati. Že se mi več dni ni nasmijal ter je takó bled in mrzel».

«Oh, jaz se bojim, da za Pepička ne bo več pomoči», reče žalostno mati, sedša zopet poleg otroka.

«Bo, bo, mati. Ne jokajte ter počakajte, da bode te videli, kakó ga mleko ozdravi. Veste, da vam je rekel enkrat zdravnik, da mu bo le to pomagalo. — Takó dajte mi dvajsetico in povejte, kakó imam reči?»

«Tu imaš dvajsetico: daj jo gospej Hajkovi, ona pa ti da masele mleka in drobiž nazaj. Denar dobro spravi ter ji povej, kje smo ga z božjo pomočjo dobili!»

Vojteh vzame od matere denar, porine ga v žep, ter je hotel že zdirjati, kar Pepiček naglo odpre oči ter jih upré vanj.

«Pepiček!», zakliče Vojteh in vzame krap, hoteč se bratca razveseliti, predno odide. Toda pretaši ga materin glas. «Pusti!», je dejala ter položivši otroku rokó na čelo, mrzlo kakor led, presunljivo vskliknila: «Pepiček, Pepiček! ali me ne poznaš? Dete! Bog bodi s teboj!» — Na to se je nagnila nad njegovo lice, da bi mu bila pred očmi; otroku pa so oči polagoma obstajale ter se kalile. Mati

mu s tresočo rokó seže k srcu in zdelo se ji je, da še bije. — «Pepiček!», je zaihtela. — «Pepiček!», klical je z jokajočim glasom Vojteh. — Dete odpre usta kakor v nasmeh ter se lahno oddahne, kakor ptič v spanji. Bil je poslednji vzdihljaj.

«Kaj pa mu je, mati?», upraša Vojteh ves prestrašen.

«Umril je!», odgovori mati z zamolklim glasom in, premagana po bolečini, pade na tla poleg mrliča.

IV.

Krojač Sinica je imel malo kočico brez polja, petero otrok — a pičel zaslužek. Ko je prišel s potovanja domov, imel je dela, da ga je komaj zmagoval. Vsakdo je hotel imeti obleko od novega krojača, ki je prišel z Dunaja ter krojil in šival po novi modi. Najel si je nekoliko pomagačev, oženil se in dobro se mu je godilo, da si je sčasoma kupil kočo. Toda prišli so drugi krojači z Dunaja, postali mojstri, nosili se visoko, gospódi roké poljubovali ter pripovedovali o knezih in grofih, za katere so delali na Dunaji. Prinesli so s seboj krasne modne slike, po katerih so obleko krojili in vsakdo si je mislil, če bo imel suktnjo od novega krojača, pa bo takój takó zal, kakor ta gospodič na sliki. Sinica ni potreboval več toliko pomagačev, naposled pa nobenega več; samó stari naročniki so mu ostali zvesti, ki so radi imeli pripravno obleko, če tudi ne po modi narejeno,

le da niso mnogo plačali. Toda ni jih bilo mnogo, kajti razun Sinice je bilo v mestu še dvajset krojaških mojstrov. — Na srečo je šival Sinica tudi za gospoda oskrbnika v gradu obleko, kar je je potreboval za dom — prazniško pa si je dal dovažati iz Prage, da je hodil opravljen po modi. Navadno pa se zložnostim privajeni gospod v njej ni mogel ganiti niti pripogniti, marveč mu jo je moral Sinica predelati takó, kakor je hotel oskrbnik, da bi ga nikjer ne ovirala. — Sinica je razparal ter prišival suktnjo in ko se je gospod oskrbnik pred zrcalom zavrtil, mahnil okolo sebe, preganil se na obe strani, in če ga suktnja nikjer ni ovirala, niti se kje trgala, bil je tega kaj vesel. «No sedaj smo ji naleteli na zob!» — Plačal je Sinici tri, štiri goldinarje za prenarejo, imel pa je vendar pražko suktnjo po modi. — Toda nove suktnje niso bile takó goste; kdor si jo je enkrat omislil, temu je morala trajati nekaj let, potem se je še le obrnila. Toda od preobračanja ljudjé niso hoteli toliko plačati, dasiravno je to stalo dokaj truda. — Za to je bil Sinica prisiljen, poprijeti se naposled še družega prislužka. Bil je vrl, pošten človek, pri plačilu ni bil prenapet, za to pa tudi mnogo ni imel. Zá-se ni potreboval mnogo; tudi je imel vrlo in skromno ženo; toda otroke bí bila rada dala izuriti. Jednega sta dala v Prago za ključarja, in Sinica je vsako leto o sv. Ivanu in o sv. Vaclavu zahajal v Prago pogledat, kakó se fant obnaša;

mati mu je takrat poslala perilo, oče pa je skrbel, da mu je «skrpal» kaj obleke, kakor je rekal. Dve deklici — dvojčici — sta se hodili učiti šivat, da bi potem lože dobili službo, ali pa se živili s šivanjem. Dvanajstletni deček je dovršil šolska leta ter bi se bil šel učiti rokodelstvu, in šestletno dekle se je še vrtilo okrog matere. Sreča, da je Sinica šival za gospoda oskrbnika. Ta mu je šel na rokó, da si je najel grajski vrt pod gradom in ko ga je Sinica ubogal ter si izposodil v ta namen potrebne denarje, mu je pomagal najeti ga za primerno ceno. Sinica je bil vesel, da se mu je to posrečilo. Črešnje so se že rdečile, pa tudi ostalo sadje je lepo kazalo; bilo je pričakovati prav dobre letine. Sinica je vedno prosil Bogá, da bi mu ga čuval ujme. Postavil si je pod gradom v vrtu utico in ker še ni imel opraviti s spravljanjem in prodajanjem sadja, je lahko zraven še šival, kar je tudi delal. Žena ali hčerke so mu donašale hrano. Na noč je zahajal k njemu sinček ter mu pomagal paziti. Od križa k vrtu ni bilo daleč. — Sinica, sedeč pred utico na stolu, je videl, ko je Karaskova z otrokoma tam sedla; videl je tudi, ko je od-dirjal Vojteh, in slišal radostno ukanje, ko se je vrnil. — „Revež, bržko ne je dobil lepo miloščino; i nu, tam bi jo lahko dali, kupček rakov!“, je dejal. (To je bila Siničeva navadna beseda). Ko je videl, da sta molila in jedla, začel je popevati pobožno pesem, ne ozrši se okrog sebe. Pri tem

pa ga vznemiri glasen krik in jok; ko je prestrašen dvignil glavo, pogleda najpoprej h križu in tú vidi Karaskovo ležati v travi in Vojteha tarnati poleg nje. „Moram iti pogledat — nemara se ji je kaj pripetilo — saj je že kakor senca!“ S temi besedami odloži delo ter hiti h križu. «Kaj se je pripetilo?», upraša od daleč.

«Ah, gospod Sinica, Pepiček nam je umrl!», odvrne jokaje fant.

«No, menda vendar ne?»

«Dà, dà! mrzel je, niti ne gane se več».

«Kupček rakov!», pritrди krojač, pogledavši mrtvo dete, ki ga je mati še vedno držala za rokó.

«No, Bog vas potolaži, Karaskova. Privoščite mu večno veselje, kupček rakov! — Kaj bi mu mogli želeti boljega? Bog vam je hotel polajšati bedo; on vé najboljše, kaj nam je treba! Ko bi meni bilo ostalo vseh deset, kupček rakov, koliko bi imel skrbij! Pomirite se — moramo odnesti mrtvo dete v mesto in to naznaniti. Pojdite med tem z menoj v moj vrt! Ti deček, kakó te kličejo?»

«Vojteh».

«Kupček rakov, Vojteh! Mi smo tudi imeli Vojteha: teci k nam, véš-li, kje stanujemo?»

«Vém».

«Teci ter reci, naj Doroteja in Ivanka takoj pridete sèm, razumeš?»

Vojtéh je takoj zdirjal, pogledavši poprej mater, katera se je dala Sinici vzdigniti s tàl. Ni

jokala, niti govorila, ko je hotela molčé skloniti se k otroku.

«Le pustite, otroka nesem jaz, sevéda!»

Pri teh besedah previdno dvigne mrliča z zavojem vred ter gre ž njim v vrt. Karaskova je šla ž njim. Čez nekaj časa prideta deklici z Vojtehom.

«Ostanite med tem tukaj, moram temu otroku oskrbeti rakev, stopiti k gospodu zdravniku, da ga pogleda, pa tudi k gospodu kaplanu pojdem. Potem ga odnesemo v kapelico na pokopališče».

«Toda s čim naj vam to poplačam? Bog, vsaj ničesar nimam!», reče žena žalostno.

«Imamo dvajsetico, mati, tu jo imate!», reče Vojteh.

«Le spravi jo, kupček rakov, kaj to zaleže», odvrne Sinica; «vsaj se to že nekako plača, če Bog dá. Ostanite tukaj, jaz precej pridem».

Odide. — Deklici sta žalostno ogledovali nesrečno rodbino. Vojteh se jame jokati, ko se ozre na Pepička; toda mati ni jokala ter le časih segla k srcu in globoko vzdihnila.

Bilo je že poldne, ko se Sinica vrne v vrt. Lovro, njegov sin, je šel ž njim ter nesel rakvico.

«No, mati, vse imate plačano. Rakvica je tukaj; gospod zdravnik pride ga pogledat in gospod kaplan pokropit. Tudi grobar se najde, sevéda».

«Kakó se vam za to odslužim?», reče revna mati.

«I, sveti, Marlin že vé, čemu daje svoj plašč», nasmehne se dobri krojač.

Mati sama preobleče dete — ter je s pomočjo deklic položi v rakev. Prinesle so cvetlic z livade, postlale mu ž njimi rakvico ter obsipale ž njimi otroka. Ivanka je stekla domóv po podobice, a Doroteja si sneme z vratu medeni križec ter ga dene otroku v sklenjeni roki. Sto maternih solz je kanilo na truplo, predno so zaprli pokrov. Nekoliko otrok in žensk z obrežja je prišlo gledat, na večer pa je odnesel Sinica otroka sam v kapelico na pokopališče. Karaskova in Vojteh sta šla ž njimi. Na pokopališču pri zidu je bil grob, na katerem je zelenel muškat in cvetela vijolica — bil je grob njenega možá. Nekdáj, v srečnejših časih, so te cvetlice dičile njeno okno, a pozneje jih je nesla na grob kot spomin na preteklo veselje. Tja se obrne revna žena, ko je položila dete v kapelico in premagana bolečin, telesnih in duševnih, pade pri grobu na tla. Sinica odide z Lovretom nazaj na vrt; njegova soproga, ki je bila tudi prišla za njimi, pa pristopi k plakajoči ženi, govoreč ji ljubeznjivo: «Pojdite, mati, pojdite z menoj — pri nas si počijete, česar vam je res treba. Vidite tam v kotu óni vrtec — to je mojih pet grobičev. Tudi jaz véim, kaj je to — toda bodi, kakor Bog hoče. — Pojdite! — Vojteh, primi mater za rokó!»

Vojteh uboga in Karaskova se da nehoté odpeljati s pokopališča na obrežje v Sinično hišo.

Ko pridejo domov, jima krojačica takoj skuha juhe. Karaskova ni mogla jesti, pritožuje se, da ima bolečine v želodci.

«To imate od žalosti; počakajte, jaz vam skuham korenine materine dušice; po tem vas minejo bolečine. A pojdite raje takoj k počitku».

Karaskova je kmalu storila, kakor ji je ona svetovala. Izpila je krop in krojačica jo je odpe-ljala v sobo, kjer ji je pripravila čisto posteljo. Revna žena ni vedela, kakó se ima dobri kro-jačici zahvaliti. Legla je. Vojteh pa je pojedel juho in pri tem pripovedoval ostalim, kakó je bil v gradu in kaj je vse dobil.

«No vidiš, deček, kadar je največja sila, je božja roka najbolj mila», reče mu Siničeva. «Povsod se dobé dobri ljudjé, toda poiskati jih mora človek, kar naproti mu ne pridejo. Prenočevali bi bili lahko pri nas, ko bi si bila mati domislila ter prišla k nam. Ti moj Bog, jaz nikamor ne grem, pa ničesar ne zvem. Toda sedaj Bog dá, da se vam po-lajša gorje; ko boste imeli redno hrano, kmalu zopet okrevate».

Potolažen odide tudi Vojteh spat. Ko je od-molil večerno molitvico, leže k materi na čisto ležišče ter se pritisne k njej. Všeč mu je bila postelj. Že davno niso spali na taki; blazin niso imeli, samó za Pepička je imela mati slabo blazinico. Vojteh in ona sta legla navadno oblečena spat; deloma, da jima je bilo topleje, deloma pa za to, ker sta

spala v večji družbi. Karaskovo je to najbolj bolelo, da ni mogla ni večerne, ni jutranje pobožnosti na tihem opravljati in da je morala biti tolikim ljudem na očeh.

«Meni je najbolj žal, mati», reče Vojteh, «da Pepiček ni okusil ónih dobrih jedil ter je revež najbrže od glada umrl».

«On se že veseli v večnem veselji in naju ne zavida», odvrne mati tiho. «Je že pri očetu v nebesih. Nemara pokliče tudi mater za seboj; imel je odprto desno okó, kakor oče, in to pomeni, da kliče nekoga za seboj».

«Oh, mati, potem bi tudi jaz umrl z vami. Kaj bi pač počel brez vas?», jame Vojteh jokati in objemši mater okrog vratú, jo močno stiska k sebi.

«Kakor Bog hoče, Vojteh. Ko bi ti imela jaz umreti, skrbel bo Bog zá te ter ti pošlje ljudij, ki te bodo radi imeli, kakor jaz».

«O, mati, jaz nočem, jaz umrjem z vami, kadar vi umrete; takó me nikdo ne bo imel rad, kakor vi».

«Molči, fant, ne smemo se pregrešiti proti Bogu; jaz sem se že dosti pregrešila, da sem si želela smrti. Bog te ne zapusti, če le ti njega ne zapustiš — enkrat pa se vidimo vsi skupaj v večnem veselju», reče mati ter poljubi fanta v čelo in ga poboža po licu. Vojteh pa se ni mogel pomiriti: uprašal je mater, kaj jo boli, in ko mu je rekla, da ji je dobro, naj le zaspi, vendar ni mogel zaspati.

Moral ji je poprej povedati, s čim ga je bila potolažila Siničeva. Hotel je s tem potolažiti mater ter je dostavil, naj si ne dela skrbi, da za nju nastanejo boljši dnevi in da bode še zdrava. Revež ni vedel, da se vsikdar ne zgodi to, česar se človek nadeja.

Rano, komaj je svitalo, je šel Sinica vzbudit Lovreta, da bi vstal in pazil, da bi se mogel sam nekoliko odpočiti; kajti po noči je pazil on. Sinek vstane in oče še ni legel, ko priteče Ivanka vsa zasopla iz mesta. «Oče!», kliče že od daleč, «pojдите urno domov. Karaskova nam umira in mati si ne vedó pomagati!»

«Kupček rakov! — kaj se ji je pripetilo?», prestraši se stari ter slečeno suktno urno zopet obleče in hiti s hčerko domov. Potoma mu pripoveduje hčerka, da je o polnoči prišel Vojteh v sobo jokajoč, da je materi zelo hudó in da ne vé, kaj ji je. Mati je šla takoj z njim v sobo ter jo je našla vso mrzlo in tudi govorila ni več. Potem je poslala po gospoda frančiškana in ko so gospod frančiškan prišli, morali so takój po zdravnika».

«A kaj je rekel zdravnik?», upraša radovedno krojač.

«Da je vsaka pomoč zamán, da ima ono zlobno bolezen, ki se sedaj razširja!»

«Bog nas obvaruj!», vzdihne Sinica. Ko pride k hiši, je zdravnik ravno odhajal. Siničeva ga je spremljala.

«Kakó je, gospod?», upraša krojač.

«Že je mrtva, revica!», zakriči urno soproga namesto zdravnika.

«Pretrpela je. — Pazite le, da se mrlič kmalu odnese v mrtvaško kapelico ter da sobo dobro prezračite in nekoliko nočij, če je mogoče, naj nihče ne spi v njej. Karaskova je imela kolero, zato pa se vam ni treba bati, da bi jo tudi vi dobili», dostavi zdravnik.

«Vedno smo v božjih rokah, gospod!», odvrne Sinica.

Med tem pritekó iz sobe otroci in Vojteh se je hotel vkrasti k materi. Siničeva pa mu je branila, češ, da mati spi. Fantek jo je ubogal ter, pristopivši k zdravniku, ga pogumno uprašal, če mu mati ne umre? Zdravnik ga pogleda, položi mu rokó na glavo ter reče sočutno: «Revez!» Fantek pa pogleduje sedaj jednega, sedaj družega, kličoč in jokajoč prosi, da hoče videti mater. Siničeva ga vzame v naročje. «Molči, Vojteh, privošči materi, da je končano njeno trpljenje, ona bi nikdar ne bila zdrava. Sedaj je v nebesih. Molči in če me boš ubogal takó, kakor mamico, bom te imela rada, kakor te je imela ona», tolazila ga je dobra krojačeva žena.

«Komu ga daste?», upraša zdravnik Sinico.

«Stara ima prav, kupček rakov; če jih preživiva pet, preživiva, če Bog dá, še šestega. Obdrživa si ga, gospod».

«Pridite, prosim vas, jutri k meni», reče zdravnik in, globoko odkrivši se pred krojačem, odide.

Druzega dné na večer so pokopali Karaskovo in njeno dete v jeden grob poleg rajnkega Karaska. Pogreb reveža je navadno tih. Duhovnik pokropí grob, grobar in Sinica spustita vanj rakev, a krojačica in nekoliko najemnic so molile okrog groba. Ubogemu Vojtehu je bilo, kakor bi mu nož tiščali v srcé, ko je moral sam prva tri prgišča prsti vreči v materin grob in ko je čul votli odmev padajočih grud. Oh, rad bi bil sam skočil v grob ter se dal zasuti z materjo vred; takó mu je bilo dolgočasno brez nje na svetu.

Da je mogel Sinica pokopati Karaskovo, pomagala sta mu gospod frančiškan in zdravnik. Razun tega mu je še obljubil zdravnik, ko je prišel k njemu, da mu bode mesečno doplačeval nekaj za fanta, da ga bo mogel redno odgojiti. «Jaz bi ga vzel sam, toda sam sem in malokedaj doma; pri vas bo boljše preskrbljen», dostavi še dobrosrčni zdravnik, ki pri vsej svoji izurjenosti ni bil priljubljen pri gospôdi prve vrste, a to vsled tega, ker se ji ni dobrikal, ni poljuboval rok in vsakomur povedal resnico v oči. Imenovali so ga suroveža.

V.

Druzega dné po pogrebu Karaskove se je razširjala po mestu strašna novica: „Kolera je tukaj!“ — „Kdo je umrl?“, „Kdo je umrl?“ —

„Koliko jih je umrlo?“, so popraševali drug drugega.

„Karaskovo in njeno dete so pokopali včeraj. Stara Šafrankova je bila pri pogrebu in danes je že na mrtvaškem odru — tudi stara Doroteja je zbolela. — V Zavrtalovi pristavi sta legli dve najemnici“. Takó so pripovedovali. Bogatine je prešnil strah. «Saj sem to trdil», pravi neki gospod iz prve vrste drugemu, «če pride k nam ta bolezen, ne zakrivi tega nihče drugi, nego ta najemniška druhal. Snedo vse, kar jim pride pod rokó, stanovanj ne prezračujejo, nesnaga povsod, kamor se ozré človek: kako bi moglo biti drugače?»

«Če jim pa kaj rečete, takój imate odgovor: „Plačajte nas bolje, pa se bomo bolje imeli“. — To je surova pretirana svojat: prav nič se ne boji, izreči človeku tako besedo v obraz. Jaz storim, kar morem; po zimi sem jim dal zaslužka, da bi gladu ne umirali, — in tako hvaležnost imam za to. Pokažite jim prst in precej vas pograbijo za celo roko».

«Vémo to, gospod Čmuhalek. Storite zlodeju dobro — in s peklom vam poplača. To je peč brez dna, katere ne zasuješ, ko bi tudi ne nehal sipati. A to ne gre: časi so slabi, mnogo je plačil, a pridelki, namesto da bi rastli, le padajo na ceni. Šmentana stvar, čakal sem na boljo ceno, a mislim, da sem se urezal».

«To ne more ostati takó, gospod Stiskavec. V Pragi so mi dejali, da pojdejo cene zopet kvišku.

Kako bi naj bilo drugače? Jaz imam kakih dve sto meric žita pripravljenega ter tudi pričakujem boljših časov».

«Tudi jaz upam. Včeraj je stalo v novinah, da je toča potolkla v Budejovicah. Zdaj je še le začetek, proti koncu bo še tega več. Samó Bog nas obvaruj nezgode!»

«Dà, človek ima že brez tega skrbij čez glavo. Dokler je na polji, te je strah; — ko se konečno pospravi, pa nič ne vrže. Sedaj pa še ta stiska, da človek ni zagotovljen, ko zvečer leže, če še vstane drugo jutro, — to je pa še najhujše».

«O, jaz sem takoj šel po nje!», reče gospod Stiskavec, izvlekši iz žepa stekleničico kapljic. «Človek mora biti pripravljen na vse. Rekel sem tudi gospej, da mi ne sme priti sočivje na mizo; naj se marljivo prekajajo sobe in sploh učini vse, kar naroči zdravnik. Morda se vendar ubranimo».

«Samó, ko bi ne bilo treba hoditi na pristave ter občevati s temi ljudmi; toda kaj hočem, če ne pazim, vse mi pokradejo. Ko bi le človek mogel prebiti brez teh ljudij; to je metla na nas!», vzdihne Čmuhalek.

Če je bilo že gospode strah, toliko bolj je bilo še gospé. Nobena najemnica ni smela stopiti čez njihov prag, in če so jih srečale ter hotele jim poljubiti rokó, so jim migale že od daleč, naj to opusté. Zavezale so se, kuhati jim juho ter poleg tega deliti vsak teden miloščino, dokler bo trajala

bolezen, da bi imeli reveži okrepčilo, in povrh so še dajale za molitev. Ponvic s kisom niso skoraj nosili iz hiš, kamilice in kapljice so bile vedno pri rokah, in surovi zdravnik je postal najedenkrat najpriljubljenejši gost, a to brez poklonov in sladkanja. Samó mrtvaški zvonček jim je bil zopern; ko je zazvonil, so kar bledele in mraz jih je sprehajal. — Gospá Zavrtalova je hotela iti v Prago, dati si delat obleko po novi modi. Gospá Opršalkova si je že prihranila sto goldinarjev srebra za zlato verižico in sto za uro. Bila je gospá prvega svetovalca. Gospá županova je imela verižico in uro, ona pa še ne, — kar jo je zelo jezilo, ker je vendar hotela biti za njo prva oseba v mestu. Hotela je torej iti z gospó Zavrtalovo v Prago ter kupiti si uro in verižico. Gospá Nemastova je hotela hčeram kupiti balo, tretja gospá se je hotela peljati ž njimi, da bi jim bilo veseleje, in četrta je imela tam bratranca. Toda vsi ti krasni načrti so splavali po vodi; nobena si ni drznila prestopiti vežin prag, dà, niti v cerkvi se niso dolgo mudile, da bi se na mrzlem tlaku ne prehladile v nogé, in pa tudi za to, ker se tam shaja množica različnih ljudij, ki s svojo sapo onečiščajo zrak.

Samó tretja vrsta prebivalstva ni ničesar spremenila v svojem vsakdanjem življenji. Bili so sicer hvaležni gospôdi za oni maslec juhe vsak dan; bili so pa tudi veseli, če jim je mlinar za nizko ceno prodal otrobe in prah za cmoke ali mlince, gobe

pa so kuhali za prikuho, da se nasitijo. Na kogar je prišlo nekoliko miloščine v denarjih na teden, imel je za njo deset skled. Pri opravkih niso imeli časa misliti na smrt, niti jih je strašila, če so se je spomnili, — saj niso imeli zgubiti ničesar. Ko so slišali mrtvaški zvonček, pomolili so za rajnika, želeči mu večnega veselja. Veseli Jurij je pri delu vedno prepeval svojo priljubljeno: «Blagor njemu, ki nič nima; prost skrbi je, kam naj kaj skriva». A ko ga je Ana oštela, naj se ne raduje, dejal je: «Čemu bi ne bil vesel, ko mi je pa Bog naklonjen; na svetu mi je dal tebe, po smrti pa mi dá nebó».

«Toda pomisli, kakó žalostne čase imamo, kar čez noč pokosí človeka smrt!»

«Ti norica, ali ni bilo takó, odkar svet stoji? — Ali si že slišala, da bi se smrt poprej napovedala, predno pride po ljudi? Človek ne vé, kako dolgo bode živel, kedaj in kje umrje, domá ali na polji. Smo, pa nas ni, a svet ostane, kakor je bil!», zapoje Jurij ženi in ona je naposled tudi raje videla, da je pel, nego da bi jo bil še bolj razžalostil.

Zaupna molitev je bila revnim ljudem jedino zdravilo. Po delu so se shajali na večer pod križem za mostom in tam so prepevali ter molili, da bi jih Bog ubranil nágle in neprevidene smrti.

Novica o koleri je kmalu prišla tudi v grad. Gospá pl. Tihodolska se je zeló bala smrti; takój je dala poklicati zdravnika, ki bi ji imel biti porok za življenje, dati ji zanesljivo sredstvo proti tej

bolezni, svetovati ji, če bi mari ne kazalo, zapustiti grad. Zdravnik se ni širokoustil, tudi ni bil klepetač; reče ji, naj že gre, ali ne gre, da nikjer ji ni zagotovljeno življenje, niti ji more kdo biti za-nj porok. Prigovarjal ji je, naj bi se ne bala, da še ni takó slabo. — Poprašala ga je, odkod je prišla ta bolezen, in zdravnik ji je jel praviti o življenju revnih ljudij. Živež, stanovanje, vsakovrstne druge potrebščine se čim dalje tem bolj podražujejo, plačilo za delo pa se ni povišalo v tej meri, da bi se to poravnalo; torej čim več bogastva nabira jeden del prebivalstva vsled draginje, tem bolj drugi del ubožava in pada v revščino. Posledica revščine in trpljenja pa je smrtna bolezen, katere se bogatini bojé. Čemu pa ne odpró svojih skladišč ter ne prodajajo revežem žita po nizki ceni, da bi se mogli okrepčati z redilno hrano? Zakaj ne zidajo poslopij, kjer bi imeli za nizko najemščino zdrava stanovanja? Zakaj ne snujejo oskrbovalnic za otroke revežev, da bi, kadar stariši delajo za nje, ne bili primorani, prepustiti jih vsakoršnim slučajem? Čemu ne snujejo bolnišnic, da bi revež, kadar zbolí, prišel pod primerno nadzorstvo in oskrbovanje in bi toliko delavnih močij vsled pomanjkanja ne umiralo leto za letom ali drugače se pohabilo? Čemu se pogajajo z revnim dninarjem za dnino ter vzamejo naposled ónega, ki dela najceneje, ker ga revščina v to sili? Ko bi se ozirali na to, ne bilo bi toliko bede in glada, ne bilo bi toliko boleznij, ne bilo

bi beraštva in — kar je najpoglavitnejše — ne bilo bi treba pritoževati se o nravni popačenosti národa, ki izvira vedno iz bede in neizobrazbe ljudstva.

«O, zdravnik, kaj pa mislite, k temu je mnogo treba», reče gospá pl. Tihodolska.

«Milostljiva gospá, k temu je treba samó složnosti in prave ljubezni; kjer je ta, tam ni nič nemogočega, niti najtežja žrtva. Žal, pri nas je mnogo ljubezni na jeziku, v srcu pa premalo».

«Temu ni takó», odvrne gospá skoro z razžaljenim glasom; kajti domišljevala si je, da imá polno srcé ljubezni. Dá, ona je bila res dobrega srcá, toda slabega značaja, in enako lahko se je dala pridobiti za dobro, kakor za slabo stvar. Bede nikdar ni poznala, resnice ji nihče ni povedal, niti ji pokazal kdo pravo pot. Ostala je brez otrok ter živela radi tega v nezadovoljnosti, stopila z vso živahnostjo na pot prazne potrate — in to je dušilo vse, kar je bilo dobrega v njej. — «Temu ni takó. Kar se mene tiče, izpolnila bi vse vaše želje, ko bi mi bilo mogoče; a kar sem le mogla, storila sem za reveže. Toda letošnjo zimo smo imeli pri domačiji jako mnogo stroškov, ne morem se torej lotiti takih podjetij. Kar se tiče žita, je v to poblaščen oskrbnik, in jaz se v take reči ne mešam. Toda ko pride te dni moj soprog, spregovorim ž njim, in skrbeti hočeva, da se nekaj zgodi v polajšanje bede. Med tem pa vzemite to in razdelite po svoji razsodnosti!» — S temi besedami je vzela iz

miznice dva petaka ter, podavši ju zdravniku, priklonila se v znamenje, da je odpuščen. Zdravnik ji poljubi roko ter odide iz grada naravnost k Sinici v vrt. Njemu izroči sprejete denarje, da bi mogel oskrbeti Vojtehu čisto obleko in pošiljati ga v šolo.

Gospod je prišel v grad in ž njim dokaj gostov, samih prijateljev lova, kakor je bil sam. To je bilo hrupa in poedin, vrstečih se druga za drugo. Gospá pl. Tihodolska je imela polno glavo drugih skrbij in takó je popolnoma pozabila na reveže in na kolero; nihče tudi ni imel časa spomniti se ná-njo. Bolezen namreč še ni prišla med prvo vrsto prebivalstva, marveč se je potikala le med reveži na obrežji, kjer je družega za drugim preseljevala potihoma na drugi svet. Revež tiho odpravi krst in pogreb — njih pogrebi niso torej vzbujali pozornosti in v gradu so se prav malo brigali za to, kar se godí pod gradom.

Vojteh bi bil popolnoma srečen; krojač in njegova žena sta ga imela rada, kakor svoje otroke; otroci so blago ravnali ž njim, dobil je čisto obleko, posteljo in hrano, ničesa mu ni manjkalo, kakor samó — mati; ko bi še ta bila živa, bil bi srečen. Po njej mu je bilo neizrekljivo dolg čas in vsak večer je zahajal molit in jokati na njen grob. Klarica je ostala mož-beseda: vsak dan ob dveh popoldne je imel Vojteh pripravljen obed, vsakovrstne, mnogokrat velike kosove pečenke in močnatih jedij. Toda nikdar ni okusil ničesar od tega, predno ni

oddal prinesenih stvari Siničevki in dokler ona ni razdelila tudi sebi in otrokom enakih delov, odloživši za očeta najlepše kose. Ta njegova darežljivost ji je bila jako všeč, in kakor je privoščil on njim, privoščili so tudi oni njemu.

Da Klarica deli svojo hrano z dečkom ter si še marsikaj izprosi od kuharja, to je opazila njena mati. Vrtar in nekateri služabniki so jo videli iti vsak dan k vratarjevi sobi, toda dalje se ni govorilo o tem, a to vsled tega, ker je imel vsak sam s seboj in s svojimi gospodarji dovolj opravka. Niti Sara ni zasledovala Klaričinih korakov takó, kakor drugekrati; imela je dokaj opraviti z gospó, katera se je večkrat na dan preoblačila, pa tudi sama s seboj, kajti v gradu je bilo dokaj moškega služabništva, med katerim bi bila gospodičina Sara rada katerega ulovila. Zató se je lepotičila in likala ter jih vabila k sebi, gosteč jih včasih s kaj izbornimi slaščicami. Klarica se ni družila ž njo, kar ji je bilo jako všeč; kajti Klaričina lepota je gospode močno zbadala v oči in kjer je bila ona, tam niso videli gospodičine Sare. Klarica je bila priljudna z vsemi — sicer pa se ni brigala ni za gospode ni za služabnike, in najljubše ji je bilo, če je zvečer mogla nekoliko posedeti v materini sobici, ali iti ž njo na vrt, ali na polje, kjer ju je vedno, po naključbi ali nenaključbi, srečaval pisar Kalina ter ju spremljal domóv.

Gospodičini Sari se je vendar posrečilo, da

je jeden teh tujih služabnikov, gospod komorni strežaj Jacques, se vá-njo — ne zaljubil, ne! — marveč jel vstrezati njeni domišljiji, da bi njen upliv uporabil v svoj prid. Bil je v službi pri nekem baronu, toda ni se imel takó dobro, kakor stari Jožef gospoda Tihodolskega; zato sta delala z gospodičino Saro načrt, ko bi on mogel priti v hišo, kakó bi bilo to ugodno, da bi si tu razdelila vlado. Gospodičina Sara sicer ni tajila težav, kakoršne bi bile premagati, predno se Jožef odstrani; toda ni obupala ter trdno sklenila, poskusiti vse, da bi Jacques, če ne pri gospodu, pa vsaj pri gospej dobil službo. To so bile misli, ki so uzočile, da je pozabljala na marsikaj družega, za kar se je časih brigala, če tudi to ni spadalo v njen delokrog, dá, vsled katerih je tudi pozabljala svojega srčka Jolinka, da ga ni gugala in razvajala, kakor poprej. Ko je videvala Klarico, hodečo s pisarjem in ž njim govorečo, ni je spravljalo to v táko jezo, kakor poprej; samó zaničljivo ju je pogledavala, misleča si: „Ti prostak v tem platnenem jopiču nisi niti vreden moje milosti — niti bi se mi prilegal!“ Zares: gospod Jacques vse leto ni slekel črnega fraka in belega oprsnika in na medlem telesu gospodičine Sare je vedno visela svila, od glave trakovi, a na prstih so se lesketali prstani. On je duhtel po vonjavah, ona pa po „mille de fleurs“ (soku iz duhtečih rastlin).

Klarica, vedno priprosto, toda čedno oblečena,

ni nosila lepotečja razun svoje krasote, ni se dičila z drugo vonjavo, nego óno, ki jo je dihala zdrava, čista njena duša. Pisar Kalina je tudi imel frak in beli oprsni; dal si je to napraviti pri Sinici, predno je gospôda prišla, da bi se mogel dostojno predstaviti. — Gospod oskrbnik mu je tudi svetoval, da si je dal napraviti frak, to navadno obleko gosposkega sveta. Ob delavnikih pa je hodil Kalina po gospodarstvu in takrat je nosil le platnen jopič. Ker ni imel takih opravil, da bi hodil le po parketih in preprogah, prišel je mnogokrat k gospej ključarici celó v kravjih škornjih, in ko je stopil skozi vrata, je zaškripalo v sobi, da je odmevalo po polji in gozdu. Lice je imel opaljeno, kakor cigan, a roke niso bile niti bele, niti mehke. Toda Kalina bi smel obleči tudi beraške cape in Klarica zaviti se v pajčevino — ipak bi bila drug drugemu všeč. Kaj pomaga to, saj: „kdor je komu všeč, je tudi neomit zal“. Klarici in Kalini ni manjkalo nič družega nego služba oskrbniškega pripravnika, vse drugo bilo bi prišlo samo ob sebi. Ona sta to dobro vedela, dasi o tem nista govorila; toda odkar se je Kalina zarotil, da se ne bo prikupoval psu, radi katerega je padel pri gospéj v nemilost, in da noče Sarinih dobrot, je Klarica vedno le vzdihovala.

Kalina je stavil svoje upanje v gospodarja, tudi oskrbnik je šel radi tega precej drugi dan po dohodu k svojemu gospodu, da je Kalino priporočil; toda Sara je že prvi dan naščuvala gospó

nanj in ta se je koj pritoževala gospodu, da bi ji bil ta neokretnež Jolinka skoro iz sveta spravil. Toda pisar v njenih očéh ni bil samó neokreten, marveč tudi zloben in bedast, pa še surov! . . . Gospod Tihodolski jo je potrpežljivo poslušal ter ni rekel ni bev ni mev, in tudi gospá ni rekla ničesar več. Bila je vajena, da ji je soprog vse, kar ji ni bilo všeč, odstranil, kar se ji je ljubilo, pa oskrbel, — in zato je tudi to pot mislila, da zadošča teh par besed in da ni treba dalje govoriti o tem.

Ko je prišel drugi dan po tej dogodbi oskrbnik k gospodu ter prosil za Kalino, reče mu ta: «Dragi moj oskrbnik, jaz vém, da te službe nihče ni bolj vreden nego Kalina in mu jo privoščim — toda moji gospéj se je zameril, ker bi ji bil bajé skoro psička ugonobil, zató mu ne morem dati nikakega upanja. Nočem imeti v hiši jeze».

Oskrbnik jame gospodu pripovedovati, kakó je bilo in da je le gospodičina Sara milostljivo gospó naščuvala, kar mu je vse odkritosrčno izpovedal. Gospod Tihodolski ni bil takó bedast, kakor se je videl — on je dobro vedel, kakó se to godí v hiši.

«No, naj ostane med tem Kalina še pisar, kakor je bil, oskrbniškega pripravnika itak ne napravimo družega, dokler se hrup nekoliko ne poleže. Me-li razumete?»

«I, razumem, milostljivi gospod. To je takó: konja ne bij in ženske ne draži, če se hočeš z njima dobro imeti», nasmeje se oskrbnik.

«Dà, zadel si jo, mili moj oskrbnik», potrka ga s smehom po rami gospod Tihodolski. Razumela sta se.

Kalino pa je ta slaba tolažba vendar zeló osupnila; ko bi bil vedel kam drugam, bi mu tudi za Klarico ne bilo mnogo mar ter bi bil takoj odpovedal službo. Toda oskrbnik ga je tolažil, govoreč mu: «I nù, bodite potrpežljivi, Kalina, za hudim pride dobro». Toda Kaline te obljube in tolažbe niso razvedrile; odkar je prišel gospodar, bil je vedno žalosten in zamišljen in bil bi najbrže še dolgo ostal tak, ko bi se ne bilo nekaj pripetilo, s čemur so se nekoliko spremenile njegove in drugih okoliščine.

VI.

Kakor smo že povedali, je gospodičina Sara, sedeča pri gospodu Jacquesu, ali zaglobljena v misli o prihodnosti, pozabljala na vse, tudi na svojega srčka. Imela je družega in boljšega. Bilo je kinalu po gospodarjevem prihodu — dan je bil soparen in družba se je zabavala deloma v hladnem salonu v pritličji, ali pa se sprehajala v senci na vrtu. Služabništvo je posnemalo vzgled svojih gospodarjev; deloma so spali, deloma pasli lenobo ali zabavali se po svoji volji. V sobani gospodičine Sare je bilo hladno; ona je šivala in Jacques je sedel poleg nje ter se igral z naprstkom, ali pa je razrezoval zavržene koščke, govoreč pri tem

gospodičini Sari strahovito mnogo in krasnih besed, ki pa mu niso prihajale iz srcá. Toda gospodičina Sara mu je verjela; bila je vsa zbegana, kajti njegove besede so vstrezale njeni nečimernosti ter zdele so je ji slajše nego med. Strežaj je prinesel Jolinku drugi zajutrek: razsekane fazanove prsi na porcelanovem krožniku. Drugekrati je Sara vse pregledala, če ni mari hrana prestara, ali kostij v mesu in več takega, — tega dné pa se ni brigala za to; bila je vesela, da je strežaj kmalu odšel. Tudi tega ni opazila, da strežaj ni zaprl za seboj vrat, niti k Jolinku ni stopila, dasi je pes obračal po njej svoje oči, čakajoč, da pride k njemu. Ni šla — in pes je začel jesti. Ko je pojedel, prišel je k gospodičini ter postavil se pred njo; čakal je, da mu obriše, kakor vedno, gobec z obrisačo, — toda ona se ni ozrla nanj, da jo je naposled jel praskati s taco.

«Idi, mrha, niti trenotek nima človek mirú», zavreščala je nanj in pustivši jedno roko v roki Jacquesovi, pahnila je z drugo psička od sebe. Pes je začel renčati, srpo gledati z očmi in naposled je zlezal pod stol. Kaj tacega se mu še ni pripetilo, dasi je bil zadnji čas od svoje druge gospé jako zanemarjan. Nekaj časa je stal pod stolom ter čakal, da ga pokliče; toda ona se ni ozrla nanj, marveč sladko kramljala z gospodom Jacquesom. Sedaj je pograbila psa jeza, začel je renčati, skočil na stol in hotel smukniti Sari v

krilo, lajajoč na gospoda Jacquesa. Ta pa mu je rekel „Kuš!“ ter ga sunil s stola. A Sara ni rekla ni besedice ter se ni niti ozrla po njem. Osupel in razjarjen nad to surovostjo se je Jolinek otresel in tiho smuknil pod stol; čez trenotek pa, videč, da njegovi braniteljici ni več mar zanj, postalo mu je v sobi pretesno in potihoma se je vkradel skozi pol odprta vrata. Onadva nista opazila tega. Tu nakrat — skoro četrť ure pozneje — ju vznemiri v njenem ljubeznivem pogovoru krik in hrup iz vrta. Skočita ter poslušata. Sara odpre okno. «Kaj se je zgodilo?», vpraša mimo hitečega vrtnarja.

«Stekel pes je na vrtu!», odgovori vrtnar ter hiti dalje.

«Joli!», zakriči Sara, oziraje se po sobi. Toda Joli se ne oglasi. Vsa prestrašena se pripogne pod stol, potresa postelj, išče ga po vseh kotih. Psa ni bilo nikjer; sedaj še le jo je Jacques opozoril, da so vrata odprta.

«Pojdite urno strani od tod, da vas nihče ne opazi, — iščite ga, — sicer bi bilo vse skaženo!», jeclja Sara s tresočim glasom ter tlači svojega ljubčeka skozi vrata. Sama pa še enkrat pregleda vso sobo in še le potem ga gre iskat v druge. Med tem je bilo tudi v gradu vse po koncu. Zapirali so vrata; gospod prihití vèn s puško ter kriči, naj skličejo skupaj pse; vratar je stal pri uticah svojih psov tudi z nabito puško; oskrbnik je ukazal zapreti hleve in pse privezati. Ženske so

se skrivale in one, ki so imele opravka, so kričale druga drugi: „Ko bi ga kje videle, izognite se mu na desno, kajti vsak stekel pes je slep na desno okó!“ Pogumnejši možjé so tekli po vrtu s palicami ali orožjem, kar je komu prišlo v roké. Jeden je kričal: «Tu tičí v grmovji!», drugi: «Ne, bežal je na dvorišče!», tretji, da je smuknil v grad! — in takó so drvili in tekali sem ter tja. Samó pisar je šel od vratarjeve sobe mimo vrta naravnost v mesto.

«Joli, Joli! prinesite mi Jolija!», klicala je milostljiva gospá takoj, ko se je začel krik in je spoznala, kaj se godí. Strežaj, ki mu je prinesel hrane, je skočil v Sarino sobo; toda ni bilo tam ni psa, niti Sare; našel jo je v drugi sobi vso zbegano in iščočo psa.

«Vi ste tega krivi; pustili ste vrata odprta in zbežal je!», tarnala je Sara.

«I kakó pa, gospodičina; od tega časa je že precej dolgo, kar sem mu nesel zajutrek; lahko bi bili to že opazili, — ko bi ne bili imeli očij za nekoga družega».

«Držite jezik za zobmi! vi ste tega krivi. Ko bi bili zaprli vrata, ne bi bil mogel zbežati. Le vi in vi!»

Strežaj ji je hotel primerno zasoliti, toda v tem hipu pride gospá z neko drugo damo, ker ni mogla dalje čakati psa.

«Kje je pes?», vpraša urno Saro.

«Odpustite, milostna, zbežal mi je iz sobe; toda tičati mora tu nekje v sobah, — ravnokar ga iščem. Francè mu je prinesel zajutrek in po odhodu ni zaprl vrat, česar pa jaz nisem opazila. Ko se je najedel, obrisala sem mu gobček, in šel je leč na blazino, jaz pa sem se poprijela dela. V svesti si, da leži na blazini, se nisem ozrla, dokler ni nastal krik. Oh, vsa zbegana strahú ne morem niti govoriti! Oh, ljubček moj! — Vsa se tresem! — Če se mu kaj pripeti, bo to moja smrt!» Po teh besedah si zakrije oči ter jame jokati in stokati.

Gospá je stala kakor zadeta od strele, obračujoča divje oči po Sari, pa po strežaju.

«Milostna», reče strežaj odločno, «gospodičina laže. Ni se ukvarjala z delom. Pri njej je sedel baronov strežaj Jacques, in ko bi ne bila imela samó zanj očij, ne bil bi pes zbežal, dasi sem pustil vrata odprta. Tako je in nič drugače; ne navaljujte torej krivde ná-me, ker je ná-se ne vzamem. Ravnokar jo je Jacques popihal od vas in vi ste se jeli ozirati po psu», dejal je Francè ki je gospodičino sovražil, ker je čul, kaj namerava z Jacquesom; zato ga je vedno tožila gospej.

«Nesramnica!», zaklicala je gospá z jeznim glasom ter hotela seči po njej. Toda Sara jo začudeno pogleda in, pozabivši na poprejšnje žalostno lice, ji posmehljivo in drzno odvrne: «O, nesram-

nica? ne vedela bi, zakaj, milostljiva gospá; to bi se moralo dokazati poprej!»

Gospó je osupnil ta drzni odgovor in roka ji je omahnila, na katero je Sara posmehljivo gledala. Samó toliko je mogla spraviti iz sebe, naj išče psa, in če se mu je zgodilo kaj žalega, da mora v tem hipu iz hiše. Po teh besedah je kakor nezavestna omahnila na stol — in strežaj je tekel po vode. Sara pa je dirjala iz sobe v sobo; toda ni ji bilo mnogo ni za gospó, ni za psa, marveč le za ónih pet sto goldinarjev srebra, odločenih psu za pokojnino, ter za dobro življenje in dober zaslužek v gradu. Toda o psu ni bilo v célem gradu niti sledú. Kakor strela se je raznesla ta novica po gradu. Kdor je bil živ, iskal je Jolinka. Že so pozabili na steklega psa in le «Joli! Joli!» glasilo se je iz vseh ust. Iskali so ga v grmičji, pri ribniku, v zaprtih prostorih, v pečéh, po omarah, prav po besedah stare ključarice, ki je dejala: „Kadar hoče zlodej človeka skušati, skrije kako reč takó, da bi je niti Bog ne našel“.

Ko se je v gradu vse obračalo narobe, hitel je pisar Kalina s puško mimo vratarjeve sobe navzdol po cesti mimo vrta ter slišal že z livade krik: „Stekel pes! Ubijte ga!“ — Kalina je hotel mahiniti za njim v mesto, med tem ga pa pokliče in mu pomigne Sinica iz svoje utice, naj pride k njemu. Držal je svojega psa v naročji in Vojteh je stal pri njem ter tudi nekaj držal.

«Počakajte, Sinica, kmalu pridem, samó ubijem ga poprej, da se ne zgodi nesreča».

«I, gospod Kalina, ko pride v mesto, ga Havel takój ustrelí — kupček rakov — ustrelí ga. Pridite le za par minut!», kliče zopet Sinica. Kalina gre torej k utici in Vojteh mu pride naproti ter mu ponudi Jolinka.

«Kje pa ste ga vzel?», vpraša zeló začuden Kalina ter, obesivši puško čez pleča, vzame trepetajočega psa v naročje.

«Poslal sem ga k gospodu z delom, in potoma ga je vjel; sedaj pa se boji, nesti ga v grad», reče Sinica — pokazavši na Vojteha.

«Fant, zakaj si ga vjel in kje si ga vlovil?»

«Saj jaz bi se ga, gospod Kalina, ne bil dotaknil, toda bilo je takó: Ko sem šel od gospoda oskrbnika, sreča me gospodičina Klarica. „Ali greš morda po obed? Ura še ni dve“, pravi mi. Jaz ji takoj povem, kje sem bil. „Pojdi z menoj, Vojteh, imam nekaj zá-te“, je rekla. Šel sem ž njo k gospej ključarici in tam mi je dala lepo, novo srajco».

«Kakó, da te Klarica pozna? — In kaki so ti obedi?», vpraša radovedno Kalina. Vojteh umolkne: ni vedel, ali ima reči: dà, ali ne; toda Sinica je menil, da je gospod Kalina vrl človek, da mu torej sme to povedati. Vojteh mu torej pové, kakó se je spoznal s Klarico in da ona od tega časa deli ž njim svojo hrano. Kalinovo lice zalije

rdečica in ganjen pritisne Jolinka k sebi. «Kaj pa dalje, kakó si vjel psa?»

«I nu — Klarica mi je rekla, naj grem po cesti pod gradom, češ, da tam opoldne ne hodi nikdo grajskih; drugače bi me vtegnil kdo srečati ter bi me izpraševal, kaj sem delal v gradu. Spremila me je mimo gosposke kuhinje ter mi pokazala pot. Šel sem pod gradom, kjer stojé v krogu te krasne lipe in pod njimi klopí. Tu za minuto sedem, da bi si ogledal srajco. Še je nisem spravil, kar slišim lajanje, in ko se ozrem, stal je za mojim hrbtom gospejin psiček ter renčal in lajal na-me. Ustrašim se, kakor bi ustrelil v me, misleč si, da gre za njim oni zlobni strežaj, ali tista suha gospodičina, ki me je tudi enkrat z materjo izgnala iz vrta, ko sva hotela počakati milostljivo gospó. Vstal sem in hotel zbežati, toda psiček me zgrabi za hlače. Jamem ga hvaliti in božati — on pa je le renčal in me srpo gledal. Nihče ni šel za njim in tudi ovratnika ni imel, kakor vidite. Nisem vedel, kaj imam storiti; bal sem se bežati, da ne bi mi raztrgal hlač, pa tudi, da ne bi kdo prišel. Med tem pa pride po cesti, po kateri sem šel, óni stekli pes; jaz nisem vedel, da je stekel, in sem stal mirno. Toda ta psiček neha renčati in jame se stiskati k meni in takoj mi pride na misel, da je oni pes stekel, kajti imel je pobešeno glavo, jezik moleč iz gobca in rep stisnen pod nogé. Pograbil sem psička ter

zbežal v stran — on pa mimo naju. Nisem vedel, kaj imam storiti; psa sem se bal pustiti samega, v grad pa sem se tudi bal iti ž njim, in tú so že kričali: „Stekel pes, stekel pes!“ Torej sem zbežal ž njim k očetu. Verjemite mi, gospod Kalina, ko bi ga ne bil vjel in se ne skrila, da bi ga bil stekli pes gotovo vgriznil».

«To ti rad verjamem; čudno pa se mi zdi, da je pes dirjal sam po vrtu». — Kalini pride na misel, da bi si sedaj mogel najlože nakloniti gospejino prijaznost, ko bi rekel, da je psa ubranil; vsaj mu ga je deček sam ponujal. Toda takó je mislil le za trenutek. Odkimal je z glavo ter dal tej misli slovó. «Pojdi, fantek, z menoj, poneseva psička gospej, ker ga bržkone že iščejo. Ne boj se, gotovo te obdarujejo. Jaz sam povem vse, kakó se je zgodilo. — Tudi Sinica ga je vspodbujal, in Vojteh je šel. — Med tem se oglasi strel od mestne strani.

«Kakor sem rekel, že je po njem. Gotovo ga je Havel ustrelil, kupček rakov, on je dober strelec!», reče Sinica. Kalina in Vojteh torej gresta v grad. Tam je bila prava zmešnjava; gospodje so tekali po vrtu, iščoč gospejinega srčka. Le gospod ga ni iskal; bil je pri milostljivi gospej v sobi ter jo tolažil.

«Naj poželi, kar hoče, kdor mi ga prinese, vse mu storim!», zaklicala je vzdihujé, in med tem odpré strežaj vrata ter najavlja: «Pisar Kalina nese

„gospoda“ Jolija!» Kar takó navadno ga ni hotel imenovati, zato mu je dal priimek, kakor sta ga nekđaj klicali gospá in gospodičina Sara. Gospod se je nasmejal in razveseljen, da Jolinek ne bo veljal premnogo, reče: «Ostani, gospá, mož-beseda tudi pisarju!»

Kalina vstopi, a Vojteh za njim in še nekoliko drugih gostov, da bi slišali, kaj se je godilo ž njim, ker jih je ta komedija zeló kratkočasila.

«Joli, moj Joli!», zakriči gospá, odpiraje naročje. «Psiček, zaslišavši njen glas, je hotel skočiti iz pisarjevega naročja v njeno; ta pa, uvidevši, kake nasledke bi imel ta skok zanj, ga ni spustil, marveč ga previdno položil gospej v naročje.

«Kje ste ga našli, Kalina?», vpraša gospod.

«Nisem ga našel jaz, milostljivi gospod, ta le deček mi ga je dal, ker se je bal in sramoval, iti ž njim v grad», odgovori Kalina ter pripoveduje, kakó se je sešel s psičkom Vojteh, ko je odhajal skozi vrt in počival pri lipah, kakó ga je rešil nesreče, ne zinivši pri tem o Klarici ni besedice.

«Čegav je ta fant?», vpraša milostljivi gospod.

«Sirotek je. Njegova mati je bila prva, ki je umrla za kolero pred štirnajstimi dnevi, in Sinica, krojač, ga je vzel za svojega. Ima sam pet otrok in je reven, toda dober človek».

«Neumnost! Imeti pet otrok, pa vzeti še šestega, če je revež!», reče jeden gospodov po francoski. Kalina pa je to razumel.

Gospod Tihodolski stopi k fantu, prime ga za brado ter z zadovoljnostjo ogleduje njegovo zalo, zardelo lice in reče nemški: «Zal dečko!»

«To bi bil krasen strežajček! Ko bi vedel, da pride k meni, vzal bi ga takój k sebi. Jednega takega fanta že imam, pa je velik malopridnež», dé grof Rossignol.

To je bil dober migljaj gospéj. Hotela je dečka odpraviti s kako nagrado, — toda mislila je, da takó lepše pokaže svojo hvaležnost.

«Kaj pa delaš pri svojih rediteljih?» vpraša nakrat gospá.

«Oče me pošilja v šolo; kadar nisem v šoli, pomagam čuvati in obirati črešnje in delam, kar mi ukažejo», odvrne deček, ki ni vedel, kam bi od sramežljivosti obrnil oči.

«Jaz mislim, da bi se tvoji reditelji in ti ne jezili, ko bi te vzela v grad», reče gospá.

«Ne vém, kaj porečejo k temu oče», menil je deček odkritosrčno.

«Povprašaj jih torej in pridi jutri! Vam, gospod Kalina, pa pristrčna hvala», reče gospá, da-jajoč mu s tem razumeti, da ju odpušča. Kalina ji poljubi rokó, prikloni se družbi ter odide z Vojtehom, ne znajoč, ali si sme gospejino prijaznost vštevati v svoj prid ali ne.

Po njenem odhodu naroči gospá takój, naj Jolinka okopajo ter mu dadó prašek; pa tudi sama je jednega vzela na to veliko vznemirjenje.

Ta dogodek je imel velike nasledke. Druzega dné je poslal gospod po oskrbnika. Najpoprej mu je rekel, da si gospá želi, da bi se ves park naokrog ogradil, da bi v prihodnje ne bila toliko v skrbeh za svojega ljubčka. — «Dajte torej navoziti lesu, naročite dninarje, da naredé čim prej okrog parka plot iz lat. Odsekane kosove pa naj odnesejo reveži, razumete. Zdravnik mi je dejal, da je velika revščina med ljudmi; mi imamo dokaj žita, dajte torej namleti rži in pšenice in razdelite moko po svoji rzsodnosti, kdor je zares potrebuje; tudi graha smete pridodati. Jaz véim, da ste vrl človek; ne narejajte torej nikakega hrupa; naj vsakdo tiho povžije, kar dobí! Na krojača Sinico ne pozabite! To pismo pa dajte Kalini!»

Oskrbnik je bil kakor začaran; ni vedel, kakó je prišel gospodar na to misel. Dasi je znal, da ima dobro sreé, da je bolji nego gospá, se vendar za reveže ni brígal dosti, imajo-li kaj jesti, ali ne, sedaj pa nakrat táka velikodušnost. Oskrbnik ni slutil, da se je gospod čutil v duhu osramočenega pred revnim krojačem, in da je takó hotel nekoliko zadostiti svoji dolžnosti. Tudi gospá je bila namenjena, ko ji je ónokrat zdravnik pravil o bedi revnih ljudíj, opomniti na njo gospoda, toda na veselicah je zopet vse pozabila. Pismo, ki ga je dal gospod oskrbniku, je obsegalo imenovanje Kaline za oskrbniškega pripravnika. Kalina se je sicer veselil, vendar pa je omenil, da mu je težko, da

ni dobil te službe po svoji marljivosti, marveč po pasjem posredovanji.

«Človek, naj pripelje konja, kdor hoče, veseli bodite, da ga imate v hlevu; to je vendar boljše, nego krdelo vrabcev na strehi», odvrne mu oskrbnik. In Kalina je priznal, da ima stari gospod prav; oblekel se je v črn frak ter šel zahvalit gospôdo. Na to pa je šel naravnost k gospej ključarici, da bi dobil zagotovilo, se li sme popolnoma veseliti svoje sreče ali ne. Ko se je čez uro vračal domov, zdel se mu je svet mnogo krasnejši; kar poljubil bi ga, kogar bi srečal. Tudi Klarica je vesdan kar plavala po gradu; oči so ji žarele in okrog ust jej je igral blažen smeh. Stara ključarica pa se je spustila tega dné večkrat za prazen nič v jok. Ko se je razglasilo, da je Kalina oskrbniški pripravnik, jeli so ugibati ljudjé, katero si neki vzame za ženo. Oni, ki so to vedeli, niso izdali svoje tajnosti, ohranivši jo do pravega časa. Tako je hotela tudi Klarica.

Druzega dné pride Sinica z Vojtehom v grad in obá peljejo k gospej. Gospa je dečka še enkrat pogledala, poprašala Sinico po vseh njegovih okoliščinah in če je zdrav.

«I nu, milostljiva gospá, slab je, toda temu je krivo le to, ker ni imel tečne hrane; sedaj se je nekoliko že popravil in dalje, upam v Bogá, bo še korenjak iz njega», odvrne krojač, ljubeznivo gledajoč svojega rejenca ter dobro premislivši poprej

vsako besedo, ker ga je opomnila soproga doma, naj bi pred milostljivo gospó ne prodajal „rakov“.

Gospá pl. Tihodolska je bila zadovoljna ter je naznanila krojaču, da vzame Vojteha v grad. Mislila je, da ga s tem neizrekljivo razveseli. Toda ni jeden, ni drugi se nista veselilla tega. Sinici se je bil deček prikupil, in Vojteh je imel Siničeve rajše nego vsakega drugega. Krojač pa je mislil, da ga gospá dá učít in ga hoče vzeti za svojega; radi tega je tudi potlačil svojo ginjenost ter zahvalil gospó za njeno dobroto ter blagroval dečka, da ga je doletela taka sreča. Vojteh pa se ni mogel ubraniti joka; rajše bi bil zopet odšel s Sinico domov. Trpljenje in revščina pa sta ga naučili pred časom razuma: torej je znal uganiti, da bi bilo nedostojno, ostati še nadalje v nadlego revnemu krojaču, ko hočejo skrbeti zanj drugi, bogati ljudjé.

Gospod Tihodolski ni hotel, da bi naredila gospá iz dečka opico; toda ona je komaj dočakala, da je imela malega strežajčka v opravi, kakoršno ji je priporočil jeden znanec. Sinica se je moral požuriti, da mu jo je naredil. Ko so dečka oblekli, jel je zopet jokati; sram ga je bilo, pokazati se pred kom v belih nogavicah, v zagorelem fraku in kratkih žametnih hlačicah. Zdelo se mu je, da ni več Vojteh Karaskovič, — ni se znal v njej zavrteti, niti hoditi. Dà, niti ti lasje, zdelo se mu je, da niso več njegovi; postrigli so mu jih ter dali mu imé Albert.

Sinica si je tudi mislil, da se drugače zgodi s dečkom; ni mu bilo to všeč, pa molčal je. Kaj je hotel reči gospôdi? Prigovarjal je dečku, naj bo priden, ubogljiv, zvest, molčljiv, da bi mu v ničemur ne delal sramote. «Ko bi ti pa vendar le bolj ugajalo, učiti se česa družega, ter bi ne imel nikogar, ki bi se potegnil za te, pa pridi zopet k meni — kupček rakov, jaz ti ostanem oče!», rekel mu je in deček mu je jokajoč vse obljubil.

Tudi zdravniku ni bilo všeč, ko je čul o tem dečkovem oskrbljenji; takega mu on ni želel, ni pa hotel izustiti tega, dokler ne pride za to ugodna prilika.

Vojteh je dobil v oskrbovanje Jolinka. Milostljiva gospá sama mu je vse naročila, kakó in kaj mora ravnati ž njim; in ker se je psiček takoj navezal nanj, bila mu je odkazana soba, kjer bi po noči mogla skupaj spati. Razun tega je moral stati pri mizi za gospejinem naslonjačem. Kadar je hotela delati kaj na vrtu, nesel je za njo skrinjico ali jerbašček z delom; kadar se jej je zljubilo, iti v cerkev, moral je nesti za njo molitvenik, skratka: moral je oskrbovati vse te male opravke, za katere je strežajček živejši in gibčnejši nego strežaj. Vojteh je tudi rad ubogal vse, kar so mu naročili: toda v svoji navadni obleki in pri svojem domačem imenu bi bil še živahnejši in gibčnejši. Njegovo nekoliko okorno gibanje v nenavadni obleki se je zdelo gospodi močno smešno; vsekako pa ga

gospá za to ni oštevala, veseleča se že naprej, kako jezo bo delala s svojim strežajčkom v glavnem mestu.

Kaj pa Sara? Kakó je prenesla, da so ji vzeli njenega ljubčka? Nikomur ni povedala, kakó jo to boli; pred drugimi, razun gospé, se je še delala, da je vesela tega, ker ji je odpadlo težko breme. Ko bi ji ne bila ta služba prinašala velikega dobička ter še večjega ne obetala, ne bi bila privolila v to; toda njej je šlo le za to in radi tega se je podvrgla gospéj ter pokorno prenesla kazen. Gospá pa, misleča, da ima v njej nenadomestni zaklad izvrstne sobarice, je premagala svojo jezo. Odpustila ji je nebrižnost za ljubljenega Jolinka in, ko ga je dobil v oskrbo deček, jej je rekla, da dela tako za to, da bi Jolinek imel več zabave, ker deček se lahko igra ž njim ves dan, k čemur pa gospodičina Sara vendar nima časa. Gospodičina Sara je rekla na to, da se ji bo tožilo po Jolinku, da je pa ona to kazen zaslužila, da se torej mora uzadovoljiti ž njo. Priznala je tudi milostljivi gospéj čez nekoliko dnij pri frizirovanji — kajti takrat je navadno pravila gospéj svoje novice in obrekovanja — da se rada zabava s sobarjem Jacquesom, da bi on bil jedini mož, katerega bi mogla ljubiti, ker je bajé jako vrl, izobražen človek, prava dika hiši, v kateri služi. Pripovedovala je, da je bil na cesarskem dvoru, da je pa knez, njegov gospodar, umrl in sedaj ga je vzel baron, ki je bil

knezov vrstnik. Pri tem se mu bajé tudi ne godi slabo, da ima ves dom pod svojo oblastjo in bi ga baron za velike denarje ne dal od sebe. «Ko bi imela táke lastnosti in takšen ukus v vsem naš Francé ali Jožef, čestitala bi vaši milosti, toda ni čuda, Jacques je bil na cesarskem dvoru».

«Ali bi res ne hotel iti od barona?», vpraša jo gospá. Sara je dobro vedela, kaj ima reči.

«Samó pod jednim pogojem, mislim, bi to storil. On ima tudi to dobro lastnost, da je svojemu gospodarju zeló udan, toda dobé se ljudjé, katerim se čuti človek še bolj naklonjen. Grofinja ga je tudi hotela imeti, in že takrat sem ga slišala hvaliti, dasiravno se še nisva poznala, — toda k njej ni šel. Rekel pa mi je sedaj, ko bi me bil poznal že takrat, da bi bil meni na ljubo to storil. Človek moškim sicer ne sme vsega verjeti, toda mislim, da njemu že smem».

«Misliš si torej, da bi tebi na ljubo prišel v našo hišo?»

«Saj vaša milost ne mislite, vzeti ga; kajti Jožef je vrl človek, a Franceta — oh, tega pa od gospoda nihče ne odtrga. Večkrat je že dejal, da ga nič ne loči od gospodarja, ko bi se tudi vsi postavili na glavo. Toda mislim si, ko bi imelo priti do tega, in bi jaz od Jacquesa kaj zaželela, da bi on meni na ljubo storil mnogo; kajti on vé, da bi vašo milost težko zapustila!»

«Kakor vidim, hoče te odpeljati?», nasmehne se gospá.

Sara pobesi oči, kakor bi se sramovala, pa se zopet zravna ter zašepeta: «Rad bi, da bi ga vzela!»

Še tega dné je opazil gospod Jacques, da ga je gospá pl. Tihodolska, ko ga je srečala, pozorno ogledovala, na svojega strežaja Jožefa pa se je nekolikokrat po nepotrebnem namrdnila, in gospod Tihodolski je čul tega dné od svoje gospé, kar še nikdar poprej, da ima proti njegovemu strežaju Francetu nekako mržnjo in da je jako neokreten človek».

«Draga Katarina —»

«Jaz ne vém», seže mu gospá v besedo, «da se ne moreš odvaditi, rekati mi Katarina; to je jako priprosto».

«Ti se motiš, gospá» — takó je moral gospod Tihodolski častiti svojo gospó pred ljudmi — «v domačem krogu je navada, izgovarjati polno imé, naj je že lepo, ali ne. Saj veš, cesarice Elizabeta, Katarina — kdo pa jih kliče: Betuška, Lizika, Katrica, Katrin, Caton ali Catôt, kakor tebi ugaja? Ko bi te klical priprosto, rekel bi: Katrica, Kačka. — V družbi ti ne rečem ni takó ni drugače, toda na štiri oči te rad imenujem takó, kakor nekdam».

«Kar je bilo nekdam, tega ni sedaj; sedaj se morava vesti takó, da to ne bo v zasmeh najinemu stanu».

«Gospá, ti véš, kak je dogovor med nama ; vsakdo naj ravna po svoji vesti ! Jaz ti pustim popolno svobodo, pusti jo tudi ti meni. Jaz se izrazim, kakor se mi ljubi, tudi ti delaš takó. V ničemur te ne oviram ter vstrezam v vsem tvojim zahtevam, da nimaš uzroka pritoževati se, torej ne mešaj se v moje stvari ! Moj Francè mi popolnoma ugaja takšen, kakoršen je ; drugačnega si ne želim. On je star služabnik, služil je pri nas že poprej, kakor véš, in ker nisi imela proti njemu nikdar mržnje, mislim, da preide tudi današja. Po obedu, upam, boš zopet dobre volje», dé porogljivo gospod Tihodolski. Gospá pa se razžaljena obrne ter odide, vedoča, da bi bilo škoda za vsako daljšo besedo. Toda zato še ni odstopila od svojega načrta, že radi tega ne, da bi si neumni strežaj ne mislil, da bi nikdo ne zmagal nad njim.

Vojteh in Joli sta se kmalu sprijaznila ; on je bil še otrok, rad se je igral, a psiček tudi tako, in zato sta se imela rada. Storil je tudi vse takó, kakor je gospá naročila, nikdar mu ni kaj pritrgal, dasiravno si je vedno mislil, kadar mu je dajal jesti, kadar ga je polagal na posteljo in preudarjal vse druge stroške, katere je prizadeval gospodarju : «O Bog, ko bi bila moja mamica in Pepiček to imela — ne mara bi ne bila umrla !», in takrat bi se bil najrajše kar jokal. Njemu samemu se je godilo kaj dobro, in na prošnjo, če bi to, kar ne sne, smel dati otrokom Siničinim ali drugim re-

vežem, mu je gospa dovolila, kar mu je delalo veliko radost. Gospá ž njim ni govorila, kadar mu ni kaj naročala; gospod je bil proti njemu uljuden, pa le malo je govoril ž njim; drugi so se mu ali smijali, ali se niso brigali zanj, kakor gospôda, takó služabniki. Gospodičina Sara je bila vsa sladka in prizanesljiva proti njemu, toda on se je je bal in ni nič govoril ž njo. Jediná Klarica in njena mati sta mu bili v tej hiši kakor angelja ter sta ga tudi klicali s poštenim imenom: Vojteh! Kadar se je Klarica ozrla nanj, vsikdar se je srcé zganilo v njem — videl je v njej materino modro okó. Tudi s Kalino je časih govoril pri gospej ključarici, kajti ni bil še na svojem dvoru, kamor je imel iti še le jeseni. Najbolj pa je bil vesel, kadar je smel zvečer za trenotek zdirjati k Siničevim; tam je bil njegov dom. Otroci so ga radostno pozdravljali; moral jim je pripovedovati, kakó se mu godi, in najmanjša Anica je ogledovala leskeče gumbe na fraku, mati ga je popraševala, káko je zgoraj gospodarstvo, oče pa ga opominjal, naj se le vrlo obnaša. Ko so ga ugledali meščanje, zlasti iz prve vrste, dejali so: «Vidite, berača, káko srečo ima!»

Zdravnik je tudi često zahajal v grad in kadar je srečal Vojteha, ga je vedno izpraševal, kakó se mu godi, je-li zdrav, ter ga opominjal, naj bo priden, in pobožal ga je po glavi. Vojteh je postajal vedno zalši in krepkejši; rmena barva

bolezni mu je izginila z lica. Sicer pa je ostal vedno dober, priden deček, ne brigajoč se za govorico, niti za to, kar se godí okrog njega — in kadar gospá ni potrebovala ni njega, ni psa, šla sta skupaj v sobo in tu je Vojteh Jolinku rad pripovedoval, kakor nekdam Pepičku, dostavljajoč vedno: «Dá, Jolinček, kaj pa ti véš, ti se imaš dobro, kakor gospod, ti nič ne véš — » in psiček je obračal k njemu modre oči ter ga poslušal, kakor nekdam nerazumni bratec.

VII.

Minili so že skoro trije tedni, kar je bil Vojteh v gradu. Mestne gospodičine še niso kuhale sočivja, niso jedle sadja, nehale niso kaditi po sobah; toda reveži so že jenjali mreti na koleri. Niso si kuhali več juhe iz lobode, marveč iz graha, moke ter hvalili pri tem gospodo v gradu, da ima vendar le dobro srcé, kakor tudi gospod oskrbnik. Ko so tesarji jeli obsekovati les, naznanil jim je oskrbnik, da odpadki bodo za reveže. Priteklo je kmalu dokaj ljudij skupaj; prišli so tudi bogati meščanje ter hoteli kupiti treske; jeden bi bil rad preplačal družega, pri čemur so hoteli podkupiti tudi oskrbnika; toda ko jim je oskrbnik pojasnil, da to ne gre, da ostane ta drobiž samó revežem, so se zopet razšli, govoreč v duhu, da na take načine to sodrgo le popačijo, če jim pomagajo k

lenobi in ošabnosti, in da bodo že videli, kako hvaležnost bodo želi za to. — Mnogi, tudi premožnejši, so poslali dekile z jerbasi po treske, hoteč oskrbnika opehariti; toda bil je stara lisica ter se ni dal prevariti niti tedaj, ko je razdajal moko, kakor se to navadno godi, da več dobi tisti, katerega priporoči župan ali kak svetovalec. On se je šel sam osobno prepričati, ali pa je poslal Kalino, kdo je potreben in kdo ne. V tem oziru je imel dobro vest in zato je prišla pomoč tjakaj, kjer je je res bilo treba. Ko bi bil gospod oskrbnik hotel, lahko bi si bil, ko je razdeljeval grajsko miloščino, prislužil lep denar in pridobil si prijaznost nekaterih ljudij. — Neki gospod — da, bil je gospod, ker se je štel med prvo vrsto ter bil mestni svetovalec — je imenoval oskrbnika bedaka in je natančno izračunal, koliko bi si mogel vtakniti v svoj žep. On je vedel iz lastne skušnje, kakó se to vrši; — on je bil izvrševalec podobnih del usmiljenja; pri njem se je tudi kuhala juha — bajè rumfordska — ki se je delila revežem. Ta rumfordska juha je bila razdeljena na tri dele. V manjšem loncu je bila gosta, krepka, mnogo mesá in mnogo riža; v večjem še dosti dobra; — v kotlu pa so bili odpadki, zdrobljena kaša in še kaj podobnega. Ko je gospod opoldne prišel ter okušal juho v kotlu, rekel je ženi: «Za to sodrgo je dovolj dobra, — čemu jim je treba krepke? — skazili bi si želodce». A žene, ki so prišle po

juho ter prinesle večje lonce od masleca, je oštel, govoreč: «Pridete s takimi vrči, kaj pa mislite, da tukaj kuhamo v vedrih? Tako močna juha je, kakor malvazija; te jedna žlica zaleže več nego druge poln krožnik — a vé je dobite poln maslec». Ko so revne žene odšle s svojimi deleži, prišli so otroci različne starosti, mali, veliki, fantje in dekleta z lončki, in ti so rekali gospodu in njegovi ženi: «gospod boter» ali «stric» in «teta» ter dobivali boljšo juho iz večjega lonca. — Naposled, ko je bilo vse razdeljeno, je ostal še lonec najkrepkejše juhe, te malvazije — in gospod in njegova rodbina so sedli k njej, hvalili jo ter imeli vsak dan mesó in nekako prikuho. Toda star je že pregovor: „Kadar ne moreš kovati, ne pihaj ognja!“, zato pustimo podgrajske ter pojdimo v grad.

Tam so jedli, pili, spali, igrali se in zevali, in to so imenovali „razkošno življenje!“ Ko je zaigrala na večer godba v vrtu, ko so se razsvetlila okna v gradu, govorili so priprosti ljudje spodaj na obrežji: «O Bog! ti tam zgoraj so pač v nebesih». To se zdé revnim ljudem že — nebesa!

Bil je soparen poletni dan. Grajska gospoda se je zabavala v letovišči, blizo uro oddaljenem; v brezovem gaji je bil narejen šotor, kjer bi se imel vršiti obed in na večer se je hotela vsa družba na ladjicah vrniti domov. Za gospé sta bila dva posebna čolnička; pa bile so tam tudi kočije,

ko bi se jim ne bilo ljubilo peljati se po vodi. Domači moški služabniki, in nekoliko tujih, so bili za postrežbo; toda Jacques je ostal pri baronu v gradu, a gospejin strežaj Jožef in ženske so bile tudi domá. Gospodičina Sara se je že naprej veselila tega dné, češ, da bo zopet sama, da ji nihče ne bo kazil lepih večernih trenutkov. Drugim je rekla, da ji je slabo, ter je ostala po obedu, ki je bil ob štirih popoldne, v svoji sobi. Klarica je šla po dovršenem delu k materi in Vojteh in njegov gojenec sta se ji pridružila, ker se je gospá bala za psička ter ga ni vzela seboj. V gradu je bilo tiho, kakor bi vse pomrlo.

Poglejmo torej, kako se ima gospodičina Sara ! Imela je za-se kaj zalo sobo, prav nad ono, v kateri se je oblačila gospa. U jednom kotu sobane je bil videti rmen gumb ; če si ga pritisnil, so se odprla v zidu vrataca, skozi katera si prišel po polžastih stopnjicah v Klarino sobo, kjer so bila tudi v zidu taka priprosta vrata. Kadar je gospá v svoji spalnici potegnila za dragocen držaj zvončka, oglasil se je zgoraj pri Sarini mehki, z belimi preprogami pokriti postelji srebrni zvonček, in Sara je kar v trenutku lahko bila spodaj. Gospodičina Sara je imela dokaj lepšo in krasnejše urejeno sobo nego Klarica, toda v Klaričini sobi se je priprosto pohištvo bolj svetilo nego v Sarini. Ko je Sara šla v svojo sobo, je zaprla vrata za seboj ter jela pospravljati po sobi, odmetavajoč strani, kar je bilo grdega. Na-

posled je tudi na jedni strani postelje pogrinjalo spustila doli, na drugi pa jo zaslonila takó, da se je videla vsa postelja. Ko je bila z vsem gotova, pokrila je mizo pred naslanjačem, odprla omarico za umivanje ter izvlékla iz jednega predala steklenico vina, na krožnikih pripravljene slaščice in pecivo, z druge pa dve skledici in stroj za čaj z vsem, kar spada k njemu, ter vse na mizi ukusno vredila, v sredo pa je postavila dvoramnat svečnik, v kateri sta bili vtaknjeni dve sveči. Pregledavši vse, bila je zadovoljna. Na to je spustila zagrinjala odprtega okna, prižgala na mizici, ne daleč od postelje, svetilnico, pokrila jo z rožnatim steklenim klobukom; pri zrcalu na toaletni mizici pa je prižgala na vsaki strani jedno svečo in potem se jela oblačiti. Najpoprej je vrgla od sebe rjavo svilnato obleko, navlekla na-se beli plašček ter sedši se k mizi, jela plesti svoje črne lase, jedino lepotičje, ki ga je imela. Spletla je tri kite in óno zadi si pripela s srebrnimi iglicami à la grecque, znajoč, da pri tej priprosti, toda krasni frizuri, najbolje pokaže bogastvo svojih las. Ko je bila počesana, odpre nekoliko posodic, v katerih je imela spravljeno ličilo. V jedni je bil tuš; vanjo je namočila ščet ter si počrnila obrvi; v drugo, v kateri je bilo drago rožnato ličilo, je namočila povesnice nepredene pavole ter si ž njim natrla lice; v tretji pa je bil beli prah, s tem si je naprašila z labodovim peresom lice, čelo, vrat in roké, in opazivši, da se na črni njeni

koži preveč vidi, ga je zopet zbrisala s čistim pesom. Na to je izbrala izmed mnogih stekleničic jedno, na kateri je bil napis: „Eau de mille fleurs“, poškopila si ž njo nedra; izmed mnogih dišečih mil si izbere najbolj duhtečo mandelnovo, in stopi k drugi mizi, v kateri je bil zadelan porcelanov umivalnik, kjer si omije roki. Ko je bila umita, je obula atlasovè čevljice, nategnila še ože skupaj prepenjačo okolo pasa, da bi je kar preščipnil, pa navlekla ná-se lahko svilnato obleko svitle barve. Na vrat si je privezala črn žameten trak, na katerem je viselo zlato okrasje, na prsi si pripela drago iglico, na strani pri boku obesila zlato uro, na roki si navlekla zlate naramnike in k tem še druge, vsite iz trakov, ter nataknila si na prste mnogo prstanov. Potem si je privezala pred se zastor iz težke svilnate tkanine, zavrtela se nekolikokrat pred zrcalom in, sama s seboj jako zadovoljna, zamašila stekleničice, pokrila posodo, milo in druge reči z belo preprogo, prižgala lipovo dračje na goreči sveči ter prižgala ž njim sveči na mizi, oni pri zrcalu pa ugasnila. In ko je vse še enkrat pregledala, če bi nikjer ničesa ne manjkalo, je vzela v roke roman, sedla v naslonjač ter čakala. Ni dolgo trajalo, ko je nekdo rahlo potrkal na vrata. Sara ni vstala, marveč se radostno nasmejala — trkanje se ponovi — in med tem je bila Sara že pri vratih, kjer urno odrine zapah in skozi nje pride v črnem fraku Jacques. Sara porine zapah nazaj ter še zavrti ključ.

«Ah!» zakliče Jacques osupel, gledajoč najpoprej na mizo, pa na Saro: «kakšna posebnost!»

«Zakaj pa ne, ko pričakujem takó milega gosta», nasmehne se Sara, ter ga zaljubljeno pogleda s črnimi, bodečimi očmi. On se za to dosti ne zmeni, marveč sede v naslonjač. Sara prižge špirit pod samovarom ter postavi blizo sebe škrinjico, pobarvano s kitajskimi gospodičinami. Povačila je bila gospoda Jacquesa na čaj, ker se ji je enkrat zmenil, da ga rad pije, če je dober.

«Pravi kitajski, karavanski», reče Jacques, ogledavši si škrinjico, eh bien, jamajski rum, sardine, vestfalsko povojeno mesó, pravi šampanjec, bon mamsel! to vse imam rad, za te slaščice pa mi ni mnogo, te rad prepustim vam. Toda, kakor vidim, morate biti dobro znani s kuharjem, da imate vse to?»

«Ah, to je stari čmernež, s katerim ni moči dosti govoriti; to si mora človek dobiti na drug način. Vsaj vi, gospod Jacques, to veste, kakó».

«Hm, kakó bi ne vedel? Kdo bi pa tudi čakal vedno z jedjo, da pozvoni k mizi in jedel še le takrat, ko se kuharju poljubi, nam kaj dati. Take reči imam spravljene v škrinji, da jém, kadar se mi poljubi in kadar mi diši. Toda rekli ste, gospodičina, poprej, da vam ni dobro ter niste hoteli južinati; kaj pa, ko bi kdo vstopil sém noter?»

«Bodite brezi skrbi, mislila sem na vse in

ker stare ni domá, sem gotova, da naju nihče ne bo vznemirjal in tudi ne smé. Rekla sem, da mi ni dobro in nikomur ne odprem. Vas je-li kdo videl iti k meni?»

«Ne! Rekel sem ostalim, da grem v mesto, in ko so se vsi razšli, sem šel skozi glavno vežo».

«Niste li videli Klarice, ni Jožefa, ali ónega malega pobalina? Ta zlodček hodi tiho po sobah in človek ga vidi sedeti sedaj tu sedaj tam, ne da bi se nadejal. Nú, vsaj hočem skrbeti, da se ga kmalu iznebimo! A ta» (menila je Klarico) «in njena stara mati, imata oči povsod; mene bi utopili v žlici vode, ko bi se jima pustila».

«No, bodite torej veseli, da bo temu kmalu konec; toda škoda je je temu surovežu pisarju. On je takó ošaben, da človeka še ne pozdravi. Klarica je zala deklina».

«Hm», omeni Sara, «njena lepota ne bo trajala dolgo, pa tudi zdrava ni. On je prostak; ne zna, kakó se ima obnašati. Toda ona ga nauči moliti! Jaz jima privoščim to srečo!», zasmeje se Sara, toda, kakor se pravi, bil je to smeh iz pljuč, in Jacques je dobro opazil njeno zatajevano jezo in nevoščljivost.

«Za vas bi to sevéda ne bila sreča, vi ste stvarjeni za kaj boljšega, nego da bi bili žena oskrbniskega pripravnika», pomirja jo Jacques, vzame s krožnika kos peciva, okusi ga in nadaljuje: «Klarica se mi zdi tudi bedašta, ker toliko

drži ná-se. Mojemu baronu je močno všeč ; hotel je nekolikokrat že govoriti ž njo, toda ona ga takó ošabno odbija, kakor bi bil kak kmečki pobalin. Nikakega takta nima. Jaz mislim, da ljubi še katerega družega, ne le tega bedastega pisarja. Kaj pa vaš stari?»

«Kdo vé», poprime se Sara te misli ; «jaz ne opravljam rada ljudij, toda zdi se mi, da nekaj tiči v tem. Ona je tiha voda in ta razdira bregove. Tudi jaz sem že premišljevala o tem in če prvo ni resnica, je pa drugo».

«Kaj mislite».

«No, vam to že smem zaupati. Jaz mislim, da je Klarica našega starega hči. Stara ključarica je služila v hiši, ko naši še niso bili grajščaki. Stari si je bajè vedno želel otrok ; to veste, kako tí bedaki držé na to. In ker jih nista imela, iskal si je bajé družega razkošja, dasi se proti stari obnaša jako dostojno . . . Klarica je bila izrejena na deželi, dala jo je učít ; kje bi bila mogla mati toliko zaslužiti? Ona se sicer vedno spominja rajnkega možá, toda kdo vé, kateri je bil ? A čemu bi stara na ključarico toliko držala ? In dasi stara nima ključarice takó rada, kakor mene, vendar je še enkrat ni oštela, a stari jo ima še rajše in ko bi njega ne bilo, gotovo bi Kalina še ne bil postal oskrbniški pripravnik ! Nočem se pričkati, da bi ne moglo biti, kakor vi mislite, toda mislim, da

bo poprej takó, kakor pravim jaz. Niste-li še opazili, da sta si podobna?»

«Nisem pazil na to; le to vé m, da imata obá nos med očmi».

«Vi ste šaljivec; toda Klara je seveda bolj podobna materi», reče Sara, in ker je voda začela vreti, nasuje iz škrinjice na dlan čaja, vzame ga precej med prste ter ge vsuje v kupico, nalije nanj mrzle vode, pusti stati nekaj časa, potem pa ga dobro opere, opranega pa dene v porcelanov čajnik.

«Čemu pa izpirate čaj?», vpraša Jacques.

«S tem se mu vzame prvi grenek okus, ki ga imá; potem pa je slajši ter ima tudi jasnejšo barvo. Takó me je učil neki Rus, ki je zahajal k grofinji».

«Poznal sem ga — starega brkača, toda vaša grofinja mu je bila naklonjena, vsaj takó so govorili; toliko pa je res, da so takrat pri vas cele dneve pili čaj. Sploh ste imeli krasno gospodarstvo v oni hiši! — Morala je priti na boben».

«Bilo je ogromno dolgov, in to ni nič čudnega, ko sta obá zapravljala; toda mi smo vendar živeli, kakor psi. Bila sem vesela, da sem prišla semkaj; takó dobro se malo katera ima v knežji hiši, pa še lepih par stotakov sem si že prihranila, in če Bog dá, si jih še prihranim».

Voda je vrela. Sara nalije čaj, pa sede v naslónjač poleg Jacquesa, dene v skledico sladkorja ter čaka.

«Čudim se, da ta slučaj s psom ni imel nikakih nasledkov; jaz sem se bal za vas», reče Jacques, ne preslišavši, da je Sara omenila prihranjenih denarjev.

«Ustrašila sem se s početka; nikdo ne izgubi rad dobre službe; ko sem pa videla, da je slabo, bila sem pripravljena na vse ter hotela vse uporabiti v svoj prid, slabo in dobro. Jaz si ne dam takó kmalu pristriči perot».

«Pravili so, da je bila stara na vas močno razjarjena», oglaší se stari sobar, ko si je vzel drugi kos peciva.

«Razkačila se je dovolj in kakor zlobni zmaj priletela ná-me, toda mislim, da so jo samo enkrat napadle take muhe; ko bi bila tudi jaz začela, bilo bi huje — pa umolknila je, kakor bi ji žile porezal. Drugega dné sem jo prijazno ogovorila, misleč si, da je tako bolje. Poznam jo in delala sem takó tudi vam na ljubo. Bilo je dobro. Najela je sicer tega beraškega pobalina za psa, kar me jezi, toda nič se še ni bati, tega lahko odpravim, če mi bo delal napotje in zagotovljam vas, da ne pojde z nami v mesto, dasi se stara veseli, da bo ž njim delala veter. To ji je načebulil gospod Rossignol».

«Vsaj sta se pomenkovala z našim baronom, kaka b. dasta gos je vaša stara».

«Toda to jima je vendar všeč, da ju redimo in jima posojujemo denar. Gospod Rossignol

nima itak nič svojega, kakor teló in dušo, in vaš baron, mislim, tudi ne more visoko skakati. Ko boste enkrat pri nas, gospod Jacques, lahko se jim nasmejete iz vsega grla. Vsekako pa je bolje biti pri takih, kakoršni so naši; pri njih nas jeden več velja, nego pri višjih odličnjakih: tam moramo držati jezik za zobmi ter si ne smemo drzniti, da bi jim vzeli vajeti. Toda pri takih, kakor je naša stara — pri bivših trgovcih — pa to gre. Ti so veseli, če se morejo drgniti ob koga, ki je že bil pri taki gospódi. Tukaj, prosim, je čaj, z rumom pa si poslužite sami, in če vam je ljubo, tudi s smetano, tam je na skledici», reče Sara, podajajoč gostu čašico z zlato barvastim napojem.

«Oh, smetana, to ni za moža, samó rum. Zdi se mi, da bo dober, ima prijeten duh in tudi teče, kakor olje. Ni-li iz Prage od Halánkov?»

«Ah, prosim vas, kaj pa mislite, iz Prage; to je redek, drag, inozemski rum; v naši hiši se ne sme kupiti nič priprostega. Saj vidite, da ima francoski napis».

«Pardon, gospodičina, to pot ste se urezali — hahaha!», nasmeje se Jacques, pregledovaje napis na steklenici — «par honneur madame» — in tukaj ga imate: Halánek in Betlehenski mlinec. Vsaj ga tudi mi dobivamo tam: dober je in ni takó nesramno drag, kakor drugod».

«Hm, to naj gospá zvé», zavrti Sara glavo;

«ona hoče imeti vse le iz tujine, redke reči in drage, a ko bi imela kupiti kaj cenega, mislila bi, da se s tem zgodi krivica njenemu plemstvu».

«Sacre Dieu, to je bedastoča. Moj baron močno drži na plemiško čast, vsekako pa rad kaj po ceni kupi; ni ga sram barantati in tudi najé se rad zastonj».

«Grofinja je tudi razmetavala dokaj denarja, a vender ni ji bilo prav, ko sta kuhar ali sobarica prinesla dolg račun, in ni se sramovala, poslati koga, da se je prepričal, če se je to res takó plačalo. To se pri nas ne godí. Kuhar naračuna, kar hoče, in tudi jaz delam zasoljene račune, in čemu bi jih ne delala, če pa hoče imeti vse drago. Dobro, da vém, tudi kuhar ni nič bolji, pa mi to taji».

«Vi ste bili, gospodičina, le komorna strežajka pri grofinji, simple domestique?»

«Da», odvrne Sara, ki ni razumela francoskih fraz gospoda Jacquesa, katerih se je naučil od barona, «toda naša stara misli, da sem bila sobarica. Zató me je takoj sprejela, dobro me plača in mnogo drži na moj ukus. Znala sem si to osvojiti. A kaj pa, kdor ima zdrave oči in bistro glavo, ta se kmalu priučí. Če jo jaz oblečem takó ali takó, jo bo vendar vsakdo hvalil, da je zala — ker se jí dobro godí pri nas. Mislim pa, da more biti z menoj zadovoljna; ko bi mene ne bilo, zdela bi se deset let starejša».

«Vaš ukus je superbe (znamenit) v vsem, jaz občudujem!», reče Jacques, srkajoč z veliko slastjo čaj, pregrizujoč poleg zdaj prekajeno mesó, zdaj pa na maslu pečene žemlje in sardine. Pri tem pa je časih zaljubljeno pogledal Saro, pa bolj je še gledal na jed. Ko je posrkal tri čašice in mu je lice zardelo, objame Saro okolo pasa, poljubi jo, pa seže na krožnik, kjer je bila pripravljena smodka, ter vpraša, če je havanska, češ, da drugih ne kadi, prižge jo in ko že spusti iz ust prvi kolobarček dima, obrne se še le k Sari z vprašanjem: «Avec permission!»

«O le kadite, to smodko rada voham».

«Ali, vaša stara, se li ne bo jezila, ko ovoha tobakov dim v vaši sobi?»

«Ej, kaj bi rekla, to je moja soba; saj tudi v njeni sobi kadé gospodje, celó grof Rossignol».

«Apropos, ma chère, ali je grof zares vaši gospój chevalier servant?»

«Jaz ne vém, kaj mislite s tem; da sta velika prijatelja, to mi je pač najbolje znano. Lani, ko smo bili v Italiji, je bil tudi z nami, toda zvito jo je prekanil. V Meranu smo naleteli nanj: bil je ves obupan, češ, da so ga po noči na neki postaji okradli. in takó ji je natvezal, da mu je verjela ter dala mu denarja, da bi potoval z nami dalje; da še vesela je bila, ker si je mislila, da nam na ljubo potuje. Toda njegov Ivan mi je povedal, kake kozle prevrača, da je nečimernik ter mu je mar samó za denar».

«Saj on ima več takih znanj».

«Tudi z menoj je hotel začeti — dasi nisem gospá», — reče, pobesivši sramežljivo oči, polglasno Sara, «toda jaz se čuvam plemenitnikov, — človek si skazi življenje in nič družega. Najbolje je, ostati pri svojem stanu».

«Par Dieu, gospodičina, tega mi ne pravite; jaz sem takój jaloux (ljubosumen) in bil bi capable (sposoben) — ubiti svojega tekmeca».

«Tega se nikdar ne bojte, za svojo zvestobo sem vam porok, ko bi le vaši smela takó zaupati!» in Sara naredi bolesten obraz ter vzdihne globoko, kakor daleč je dovolila prepenjača. — Gospod Jacques jo pa pritisne k sebi, govoreč: «Na to ne misli in verjemi moji možki besedi, da sem zvest mladenič. Skrbi samó, da pridem k vam kot attaché de chambre in vse bo dobro. Ali imaš kaj upanja, da se to zgodi?»

«Govorila sem s staro, rekla sem ji, da si bil na cesarskem dvoru. da si vrl človek in da bi te baron ne pustil za mnogo denarja — torej vé, da ji to ne bo dalo mirú, predno tega ne izvrši. — Franceta stari bržkone ne dá proč, toda ona te vzame k sebi in to mi je še ljubše. Stari je vedno na lovu, ti bi moral ž njim in le malo bi te imela. — Toda on se ne pusti vladati, kakor ona, in je prostak; le njej na ljubo si je kupil naslov in grajščino; pri njem bi služba ne bila takó dobra in ne prikupil bi se mu takó lahko, kakor njej».

«Če ima človek trohico espritu (bistroumja) in kapacito (sposobnost), lahko se prikupi», nasmehe se Jacques. «A kakó je s to penzijo in tem psom?»

«To je moje maslo. Slišala sem enkrat pri grofinji o neki gospéj, ki je bila takó bedasta, ter sem to povedala naši, in ona jo je takój posnemala, kakor opica. Jaz se imam pri tem najbolje in ko bi danes umrla, dobim jaz psička in penzijo in potrudim se, da bi bila mrha dolgo živa».

«Toda, ma chère, tvoja gospá je zdrava in močna in ne umre še takó kmalu; lahko pes še stokrat poprej crkne in ti nimaš od vsega tega nič, pa tudi ti moreš poprej umrèti».

«Ko bi crknil, dobí se drugi in penzija ostane; toda ne verjemi, da je ona zdrava; ima srčno napako in v Pragi mi je rekel zdravnik, ko je bila bolna, da umrje nagle smrti, naj se torej čuva vsake razburjenosti».

«Ah, paprlap, — ta vas je hotel ostrašiti; delal je le ‚flavže‘».

«Saj ona često boleha in ni takó zdrava, kakor se vidi; jaz ne bi menjala ž njo».

«A kaj hočeš napraviti s tem pobalinom?»

«To le meni prepusti, jaz poskrbim vse. Toda sedaj si nalijva kupico šampanjca. Ta bo vsaj pravi, kajti ostal je ónokrat pri obedu, ko so se stara, grof in baron sami gostili. Posrečilo se mi je, vzeti ga. Saj kdo vé, kedaj bova zopet skupaj, če baron

kmalu odide, kakor si pravil. Danes sva imela to srečo. Oh, ko odideta, bom tu samcata vzdihala po tebi; toda nemara stara tudi ne ostane dolgo tukaj in med tem preskrbim, da prideš k nam».

Sara, postavivši čaše za šampanjca na mizo, objame Jacquesa nežno okrog vrata.

«Kakó čarokrasna si!», dé ji Jacques, takisto jo objemši. «Toda koliko je ura, joli enfant?»

«Sedem je proč!», odvrne Sara, pogledavši na uro.

«No, dolgo se ne bova smela več zabavati. Izpijem še na tvoje zdravje — pozabavam se nekoliko, pa ti dém „bon soir“ (dober večer) — da ne pridejo nad naju stari».

S temi besedami odrine Jacques Sara nežno od sebe, vzame steklenico z vinom in kmalu je zamašek s pokom odletel v strop, šampanjec pa je šumel v čaši. V tem trenutku se je slišal tudi lehak šum pred vratmi, ki so držale doli v gospeljino sobo. Toda ona se za to ne zmenita . . .

VIII.

Kaj se v par urah vse ne spremeni, in kakó so ti človeški načrti, ki se delajo za daljno prihodnost — prazne pene! — Kakó drugače je bilo v jutro po ónem večeru, ko so se vsi takó razkošno zabavali v gradu. Služabniki so hodili po prstih, ni bilo šuma, niti ropota, kakor drugekrati.

Po Jolinku tudi nihče ni popraševal. Gostje so premišljevali, na katero stran in h kateremu gradu bi se napotili; tū jim je postalo tesno.

Gospodičina Sara je hodila kakor otrpla po sobi, vlagaje svoje stvari v zaboj, in Jožef je takójrano odšel v mesto naročit prostor na pošti za jedno osebo do Prage. Kaj se je zgodilo? Gospá pl. Tihodolska je bila bolna na smrt. Ko se je družba zvečer vrnila z letovišča, vprašal je gospod gospejinega strežaja Jožefa, ki je stal pri uhodu v dvorano, kakó se počuti gospá, ker se je po obedu počutila slabo, in bojé se, da bi ji ne bilo huje, je dejala gospodu, da se odpelje domov, da pa naj družba le ostane skupaj.

Gospod Tihodolski, vajen gospejinim slabostim in onemoglosti, ni imel ničesar proti temu. Ukaže zapreči in gospá se je odpeljala domov.

«Vaša milost, morali smo poslati po zdravnika, prav sedaj je prišel», odvrne Jožef.

«Je-li slaba?»

«Zdaj ne morem reči, Vaša milost. Ko se je milostljiva gospá pripeljala, je pri vratarjevi sobi stopila iz kočije ter šla peš skozi vrt. Stal sem tukaj. Vprašala me je, če je gospodičina Sara doma, na kar ji odvrnem, da je v svoji sobi in da sem uprav videl iti tja gospoda Jacquesa. Milostljiva gospa ni rekla nič; šla je v sobo in dolgo je bilo tiho, kakor bi nikogar ne bilo tam, dokler ni pozvala mene. Ko sem prišel, bila je blede, kakor

smrt ter mi je ukazala, naj pokličem Klarico in pošljem po zdravnika, kar sem tudi takoj izvršil».

Gospod Tihodolski stopi urno v sobo. V knjižnici je sedel zdravnik ter zapisaval zdravilo. «Kakó je, zdravnik? Je-li res bolna, da zapisujete zdravilo?»

«Slaba znamenja, in bojim se, da bo huje. Milostljiva gospá se je morala prehladiti in, kar je še hujše, morala se je hudo razburiti; še vedno je vsa razburjena in vročina pritiska».

«Toda kolera menda ni, gospod zdravnik?»

«Hm, čemu se takó bojite tega imena; kaj niso marsikake druge bolezni tudi smrtne?», reče zdravnik, gledajoč svoj predpis. Ko napiše, gospod pozvoní, in takoj je dirjal služabnik z listom v mesto. Zdravnik pa zopet stopi z gospodom v gospejino sobo. Gospa je ležala v postelji in Klara je bila sama pri njej v sobi.

«Kje je Sara?», vpraša gospod Tihodolski Klarico, kajti gospá je imela obraz obrnen v stran, in mislil si je, da spi.

«Ne vé m, kaj se je pripetilo njeni milosti, ni videti je noče», odgovori Klarica, zmajajoč z rameni.

«Ali si ti prišel, Vaclav?», obrne se urno gospá.

«Sem», odgovori gospod Tihodolski, močno začuden, da ga gospá kliče z imenom, katero je smatrala za najbolj priprosto.

«Vzemi ta-le list, prečitaj ga in potrdi, ter glej, da se gledé na to stvar jutre rano izvrši moja volja. Kaj ne, da mi storiš to?»

«Saj veš, da ti storim vse brez prošnje. Toda kaj se ti je pripetilo, kaj te je razburilo také močno?»

Ali gospá ni odgovorila in zdravnik je pomignil gospodu, naj jo pusti. «Torej grem in izvršim tvojo voljo», reče gospod Tihodolski ter odide v prvo sobo. Tu razgrne velik list. Bilo je Sarino spričevalo, da je služila pri gospej pl. Tihodolski kot sobarica, da je gibčna in da jo more kot tako priporočiti. Razun tega je bila priložena nakaznica na 100 gld. srebra, katere je dala Sari kot poluletni zaslužek naprej. Gospod Tihodolski zavrti z glavo, zamisli se, na to pa odide v svojo pisarnico, podpiše nakaznico in v svojem imenu pripiše še poseben listič, zavije vse skupaj, zapečati ter napiše naslov na svojega odvetnika v Pragi. Ko odloži peró, pade mu okó na podobo gospe pl. Tihodolske, ki je stala v dragocenem okvirji podprta na mizi. Dalje časa jo ogleduje in naposled ga polijejo solzé. «To so bili drugi časi, Katarina!», zašepeče, «ko sem te dal naslikati. Verjela sva še drug drugemu in lahko bi bila srečna. Toda zmotila sva se obá, Bog nama odpusti!» Otrši si rosne oči, naglo vstane, pozvoni ter naroči vstopivšemu sobarju Francetu, naj pokliče Saro.

Sara pride, toda ni imela bele svilnate obleke, ni zlate iglice, niti naramnikov, in na licu ni bilo sledú kake rdečiče.

«Sara», reče gospod strogo, «do jutre imejte spravljene svoje reči in jutre se odpeljete s pošto v Prago. Odpuščeni ste iz službe. Tu imate naslov na mojega odvetnika in denar za potovanje; ob enem z vami dojde tudi nakaznica, naj vam izplača toliko, kolikor znaša vaš poluletni zaslužek. Dokler bi ne imeli druge službe, more vam oskrbnik dati tudi stanovanje v naši hiši. Takó hoče gospá in to vam zapovedujem v njenem imenu».

Sara je kipela zlobe in besnote, silila se v jok in med tem jela se pritoževati, da jej gospá dela krivico; dà, hotela je marsikaj ziniti čez gospó. Gospod pa ji pokaže vrata ter reče s strogim glasom: «Ni besede več! Idite ter učite se pošteno služiti!» Razjarjena je Sara odšla in Francè v prednji sobi je dejal, kakor sam sebi: «Takó je: vrè hodi takó dolgo po vodo, dokler se mu ne odtrga uhó. Za teboj, hudobica, napravim križ». Sara je to slišala, toda rekla ni ničesar. Kakor zlobni zmaj je zdirjala v svojo sobo, valjala se besnote po tleh in plakala. Ko bi bila imela toliko srčnosti, bila bi nemara polovico grada pobila to noč in grad zapalila. Dobro je vedela, kaj se je pripetilo gospej; vsaj jo je strah iztrgal Jacquesu iz naročja; čudno, da ni omedlela, ko je slišala gospó na vso silo zvoniti, ko si je mislila, da je

še ni doma. Ko je Jaques zbežal, je vse pospravila, oblekla poprejšnjo obleko in pritekla doli k gospej, hoteč se opravičiti. Toda gospá ji je zapretila z iskrečimi očmi, bleda kakor smrt: «Poberi se in ne hodi mi pred oči — jaz vém vse!» — Zdelo se jej je, kakor bi treščilo v njo, in takoj ji pride v misel, da je gospa poslušala. Jožef, katerega je vprašala, kedaj je prišla, je potrdil njeno slutnjo, govoreč s slabo zatajevanim, smehom: «Komaj, da se je poset pri vas ogrel!» — Vse jo je jezilo, peklo, a pomoči ni bilo. Kar jo je še najbolj tolažilo, je bilo to, ko je po noči slišala dir in šepet, da je gospéj slabo, da ima kolero. Sedaj še le je plosknila z rokama ter jela spravljati svoje reči in vzela s seboj marsikaj, kar je ni prijetno spominjalo gospé. Predno je odšla, je obiskala gospoda Jacquesa, da se ž njim poslovi; tudi on je pospravljajal obleko ter bil ves čmeren radi spodletelih načrtov, ki so mu obetali dobro življenje. Dal je to čutiti tudi Sari in to jo je najbolj pobilo. Ko je pa slišal, kaj vse dobi Sara pri odhodu, je bil zopet uljudnejši in obljubil ji je, da jo obišče, ko se vrne v Prago, naj mu le ostane zvesta. — Hladno se je poslovila Sara od hiše, v kateri je bila le za pohujšanje in kjer ni bilo razun gospé nijednega človeka, ki bi je ne bil sovražil.

Ko so gostje slišali, da ima gospá kolero, so se tudi razpršili, kakor bi ustrelil med golobe, pasóče se v grahu. — Samó dva prijatelja go-

spoda Tihodolskega sta ostala : stari major in jeden nadlogar, ki sta hotela vstrajati pri prijatelju. Ostali pa so se odpeljali drug za drugim, izmišljajoč si različne izgovore. Gospod Tihodolski tudi ni zadrževal nikogar.

Gospéj je bilo slabo ; imela je zares kolero in po njej je pritisnila še vročina. Klarica in njena mati sta se neprenehoma vrstili v postrežbi, ker nista hotele zaupati gospé nikomur drugemu.

Kalina je le malokateri dan in le na kratko videl svojo nevesto. Vojteh pa je često prihajal z Jolinkom k njemu na polje ; nihče mu tega ni branil in Jolinek je bil rad zunaj ; nič se mu ni zgodilo, ker ga je Vojteh čuval kakor zenico v očesu. Smilil se mu je psiček, ki je postal nakrat takó zapuščen, zató se je še pogosteje igral z njim in psiček ni minuto ni mogel biti brez njega. Tudi k Siničevim ga je jemal seboj, toda tú je vse z obrežja priletelo skupaj, da bi videli tega redkega psa. Menili pa so, da je to vendar - le pes. Siničevi otroci so ga primerjali z domačim špicljem, in Anica je dejala : «Pojdi, špicelj, pojdi, ti nisi takó zal, nimaš takó krasnih ušes, niti takó zale dlake». — «Reci ji, špicelj, da Jolinek ne zna takó dobro čuvati, kakor ti», prigovarja Vojteh, ki je bil naklonjen tudi špiclju, vsaj sta prespala večkrat noč skupaj v utici.

Zdravnik je zahajal večkrat na dan v grad ter uporabljal vso svojo izkušnost in znanje, da

bi gospej olajšal trpljenje; toda kadar - koli ga je vprašal gospod, ali je kaj upanja, je pomignil z rameni. Gospod, dasi je hodil s svojima starima prijateljema na sprehode, vozaril se, igral šah in v kocke ter to in drugo pripovedoval — bil je vendar zeló raztresen. Kolikorkrat je slišala Klarica, ki je bila pri gospéj, v stranski sobi njegove korake, je vsikdar šla ven ter povedala gospodu, kakó se počuti gospá. Toda dolgo se ji ni hotelo obrniti na bolje; gospá je ležala brez zavesti, dokler se nekega dné ni prebudila, kakor iz težkega spanja. Toda trepalnice je imela težke, ni jih mogla odpreti, ude kakor iz svinca, da se ni mogla ganiti. Samó zavednost se je vračala. Slišala je glasove ter jih razumela; čim dalje je poslušala, toliko bolj je razumela. Bili so glasovi Klarice in njene matere.

«Idi na sprehod, dete, naj sama ostanem tú; bleda si, da še ti ne zboliš. Kalina se tudi boji za - te!», prigovarja ji mati.

«Ne bojte se, mati, vsaj se naspim, kolikor bo treba; jed mi diši in krepka sem dovolj. Ta bledica nič ni. Vi ste stari, pa več bdite nego jaz».

«Moje teló je temu že privajeno, deklè, in ni mi pretežavno. Nù, ko bi se le Bog usmilil in tej gospéj polajšal bolečine! Ono „črno“ (menila je Saro) je sam antikrist prinesel v hišo. Moralo se je mnogo pripetiti med njima, da je gospó takó razburila; še takrat, ko je spustila psička, se ni

jezila takó. I nù, marsikaj bi se ne smelo zgoditi, toda človek nikdar ni dovolj moder in vsakdo mora sam imeti v redu svojo vest. — Jaz sem odgojila to gospó ter jo imam rada; pa tudi molim za njo, da bi ji Bog dal ljubo zdravje».

«Tudi jaz, mati, — meni pa se smili gospod; takó klavern pohaja okrog. Pa tudi deček s psičkom pride večkrat na dan in meni se zdi, kakor bi ne vedeli, čegavi so. Kaj dober dečko je in Jolinka oskrbuje, kakor otroka».

«Ta psiček — s tem bi se ne smelo takó goditi, kakor se godi — na táko pregrešno ljubezen Bog ne gleda rad in jaz sem se vedno bala kazni. Nu, Bog ji daj zdravje, vsaj tudi ona kedaj spozna, da niso vsi prijatelji, ki ji hlinijo prijaznost. Vidiš, kakó so so razpršili, ko je zbolela — a ta baron in grof Rosol —»

«Ne takó, mati, Rossignol», popravi Klarica.

«Nu, to je vsejedno; ta dva sta jo popihala prva; koliko pa sta povžila v hiši! Samó ona stara dva gospoda sta ostala zvesta prijatelja. Ta svet, ta svet! Toda kedaj pa pride zdravnik?»

«Kmalu, mati, saj veste, da prihaja ob tej uri. To je vrl človek, mati, in zeló skrbi za gospó ter ni takó čuden in neotesan, kakor ljudjé govore o njem».

«Na posvetno sodbo ne smeš dati nič; večkrat bi kaj slabo naletela».

«Takó je rekel oni dan gospod oskrbnik, da ljudjé mnogokrat zametujejo na človeku to, kar je na njem najkrasnejšega».

«Dà, resnica, gospod oskrbnik je pošten človek».

Tu se oglasi tretji glas, in gospá ni mogla takój spoznati, čegav je. Bil je Vojteh.

«Milostljivi gospod me pošilja, naj pozvem, kako je milostljivi gospej?», šepeta polglasno.

«Reci jim, da tiho spi in da lože diha nego po noči», odvrne ključarica.

«To me veseli. Čuj, Jolinek, milostljivi gospej je bolje. Vidiš, kaj sem ti rekel, ko si jokal».

«Kaj praviš, Vojteh, da psi jokajo?»

«Kajpada, mati, jokajo. Oče Sinica je povedal, da jokajo. Jedénkrat je bil bajé bolan in špicelj ni nič jedel, marveč je ležal pri postelji ter vedno jokal. A Jolinek, ko mu povem o milostljivi gospej, ali kadar sva tukaj v sobi in jo sliši v spanji govoriti, hoče naravnost k njej, in ko ga ne pustim, leže mi na koleni ter joka — tekó mu solzé, kakor človeku. Gospod Kalina je tudi povedal, da psi imajo razum in da so zvestejši nego marsikateri človek».

«To je resnica. Sedaj pa pojdi s svojim poročilom, jaz pa grem k gospej». Po teh besedah odgrne težko preprogo, ki je služila namesto vrat ter stopi v sobo. Vojteh je hotel že oditi, pa ni še bil pri vratih, kar se odgrne preproga znovič

in ključarica ga zakliče: «Pojdi sem s tem psičkom!» — Fant zardí, začudi se, stopi s psičkom v sobo ter obstane pri vratih. Bil je navajen videti gospó vso rdečo; močno pa osupne, ko jo vidi bledo, belo, kakor je bila njegova mati, a pes je zrl sedaj na njega, sedaj na posteljo, dokler ga ne pokliče gospá nekoliko glasneje: «Joli!» Še le sedaj mu smukne iz rok ter zdirja k postelji, skoči na njo in liže gospéj roke, in bilo je opaziti na njem nenavadno veselje, ob enem pa tudi boječnost, ker je gospá zopet umolknila. Še le ko ga je jela rahlo božati, začel je mahati z repom in siliti ji pod rokó.

«Kakó se imenuješ?», vpraša ga gospá, «ne morem si zapomniti tvojega imena».

«Jaz ne vé»», šepeta Vojteh prestrašen, in res v tem trenutku ni vedel, kakó ima odgovoriti. Vedel je le, da gospá noče, da bi se imenoval Vojteh; med tem časom pa, ko je ona bolehala, ga ni klical nihče Alberta, in on se v tem hipu ni mogel spomniti tega novega imena.

«Ne bodi bedast, Vojteh!», reče ključarica, «kaj mar ne véš, kakó ti je imé?»

«Vojteh», reče deček tiho, da ga je gospá komaj slišala.

«Pojdi sém bliže, Vojteh», ukaže mu gospá in ko fant pristopi, ga vpraša: «Ali si dobro oskrboval Jolinka?»

«Milostljiva gospá, kakor zenico v očesu. Vse sem izvršil, kar ste mi naročili, nič se mu ni zgodilo, vedno sva skupaj».

«Torej ga čuvaj le še dalje, Vojteh; ko bom bolj zdrava, pa ti nekaj povem», in pogladivši psička po ušesih, pomigne, naj ga Vojteh odnese.

«Gospodičina Klarica, milostljiva gospá mi je rekla Vojteh, a ne Albert; kakó vesel sem, da se ne bom imenoval Albert», radostno pripoveduje Klarici, ki je v prvi sobi nekaj pripravljala. «Stopi urno in naznani to milostljivemu gospodu!», šepeta Klarica, a Vojteh in pes se zgubita skozi vrata.

«Ali že dolgo boleham, Marijana?», vpraša bolnica staro ključarico.

«Že precej dolgo je, milostljiva gospá: skoraj tri tedne; toda če Bog dá, sedaj bo kmalu konec bolezní», odgovori starka.

«A ti in Klarica sta mi takó zvesto stregli; saj se vama pa tudi odslužim, kolikor bo mogoče».

«Ali, milostljiva, kaj bi govorili o tem; saj je to vendar naša dolžnost in tudi delave radi».

«Kje je Klarica?»

«Pripravlja milostljivi gospej pijačo. Gospod zdravnik je naročil, naj ga ne damo pripravljati v kuhinji, ker bi ga ne napravili takega, kakor je potreba. Ali naj jo pokličem?»

«Pokličí!» — Klarica fakoj pride.

«Klarica, zahvaljujem se ti, vrlo dekle si. Pa tudi nevesta si, kaj ne?» Obe se začudite,

kakó gospá to vé, saj nobena ni nič rekla — toda gospá, opazivši to, reče : «Nisem vedno spala in slišala sem, ko sta se menili — pa zbuditi se nisem mogla. Ni mari takó, da vzameš Kalino ? »

«Je», odgovorita mati in hčerka.

«Nu, torej mi le odsluži, jaz ti oskrbim primerno balo». V prednji sobi se čujejo koraki in Klarica reče : «Milostljivi gospod so prišli ! »

«Reci mu, naj vstopi !», pomigne gospá Klarici in ta zdirja iz sobe, notri pa stopi gospod ; obe ženski se odstraniti. — Dolgo časa je bil gospod pri gospej in ko je odhajal, bil je veselejši. Od tega dné se je gospá polagoma popravljala, zdravnik pa je rekal : «Nismo še na konji» ter govoril, da mora gospá oditi v toplejše kraje, kakor hitro bo nekoliko močnejša. Toda moč se je vračala le počasi, dolgo ni mogla vstati iz postelje, in ko je vstala, so jo morali s stolom vred nositi na vrt, pa še iz jedne sobo v drugo ni mogla priti brez Marijanine podpore. Toda bila je tiha in potrpežljiva, kakor nikdar poprej, zadovoljna z vsem, kar ji je naredila Klarica. Dà, na čudo, ko je Klarica hotela uporabiti Sarino umetnost pri oblačenji, reče gospá : «Pusti to ! » ter bila zadovoljna s svojo od prirode ji dano barvo in rastjo ; obleko pa je nosila temne barve. Ko je Vojteh s psičkom slučajno naletel na njo, poigrala se je s psičkom, toda poprejšnje pestovanje in božkanje je prestalo. Proti gospodu je bila pri-

srčnejša, in ko jo je klical Katarina, ni rekla nič, dà, zdelo se ti je, kakor bi ji bilo to še ljubše nego naslov gospá. Z zdravnikom je rada govorila, popraševala ga po bolnikih, in ko ji je opisoval meščane ter preskočil od njih na človeško družbo, ji je načrtal vse to z živimi barvami, grajajoč z ostro satiro nečimernost in predsodke svetá ter vroče branil potlačeno čednost. Ko je govoril, kakó bi imelo biti to in óno, jo je marsikatera beseda zbudla kakor ostra pušica, toda vedno ga je napeljavala na táko govorico, in ko je odšel, je dolgo sedela zamišljena.

Nekega dné je povabila k sebi svojega soproga. Dolgo sta se razgovarjala. Ko je šel od nje, bil je močno ganjen. Urno je šel k nadlogarju in majorju in prvi se je še istega dné odpeljal. Tudi Sinica je še tega dné prišel v grad, noseč v rokah polno breme obleke. Gospá si jo je dala pokazat, pogovarjala se nekaj časa s Sinico, na to ga je poslala k Vojtehu, in ko je Sinica odhajal z grada, nesel je v culi Vojtehovo livrejo (opravo). Vojteh pa je zopet imel primerno obleko, kakoršno je nosil poprej. Siničevka je njegovo livrejo uporabila domá, razun fraka, kateri je imel Sinica dolgo spravljenega, dokler niso šli komedijanti skozi mesto, ki so mu ga odkupili.

Ta druga obleka je Vojteha zeló veselila, toda kakor takrat, ko je oblekel prvo in pogledal po sebi, bila je prva njegova misel: «Ko bi me mati

videla takega!» Takó je bilo tudi sedaj, samó s tem razločkom, da se je prve sramoval, druge pa bil vesel. Joli je skakal okrog njega in on se je obračal na vse strani. Med tem pride k vratom Jožef z naročilom, naj gre Vojteh k milostljivi gospej. Vstopi. V sobi ni bilo nikogar, razun Marijane. Gospá je sedela vprta ob naslonjač; na licu ni imela barve, toda bila je prijazna, in Vojtehu se je zdela veliko bolj zala, nego kedaj poprej, ko se je lesketala in je obleka kar šumela okrog nje.

«Kakó ti je všeč, Vojteh, tvoja nova obleka?», vpraša ga najprej.

Vojteh odvrne, da mu je zeló všeč ter stopi bliže, da se zahvali in ji poljubi rokó. Poprej ji nihče prostakov ni smel poljubiti roke.

«Ali ti ne preseda služba pri meni in čuvanje Jolinka?»

«O ne, vaša milost, imava se zeló rada».

«Torej bi ga dobro čuval, ko bi tudi mene ne bilo in bi se ti ne naročilo?»

«To bi bil greh, ko bi ga kdó dražil, saj je priden. Poprej je renčal na vsacega berača, toda jaz sem ga vsikdar pokaral; na to pa, ko sva koga srečala, me je vsikdar poprej pogledal, če ga mari ne počujem, in ko sem mu rekel: «Daj mir!», bil je miren. Sedaj je prav priden, niti kókošim ne stori kaj žalega; samó, ko bi meni kdo hotel kaj storiti, takrat bi me pač branil. Jaz bi delil ž njim

poslednji sok. Vsaj on jé tudi že krompir in pije iz glinaste sklede, če bi mu tudi ne pokrili mize».

«A kdo ga je tega naučil?»

«O, to je prišlo takó, vaša milost, samo od sebe. Ko sva na sprehodu in se dosti nadirja, pa se ustaviva pri Siničevih, ali na dvoru, in tu mu dá oskrbnica v skledo nekoliko mleka, ali pa Siničeva Anica nekoliko krompirja, in kadar je glad, takrat gre vse po grlu. Kaj ne, Jolinek?» Psiček zdirja k njemu, zavrti se nekolikokrat okrog njega, pa zopet zleti k gospej.

«Ali bi se rad učil in hodil v šolo?», upraša gospá, do sita nasmijavši se njegovemu prvemu odgovoru.

«Oj, zeló rad», odvrne živo fantek.

«Ali ti je že prišlo v misel, kaj bi bil rad, kadar odrasteš?»

«To mi je prišlo že večkrat», odvrne Vojteh ter pobesivši oči, jame mečkati suknjino krilo.

«Kaj pa tacega? Povej mi!», reče gospá uljudno. Deček pa le molči ter prestopava z noge na nogo.

Marijana, da ne bi stala brez posla, je hodila po sobi z omelom ter ometavala različne igrače in kipe, razstavljenе po sobi, dasi niso bile zaprašene. Videča dečkovó zadrego, nasmeje se: «Kaj, so ti mari usta zmrznila, Vojteh? Povej, kaj bi bil rad: krojač, zidar kakor tvoj oče, čevljar, ali nemara celó dimnikar?»

Vojteh še močneje zarudi ter niže pobesi glavo, potlači rokó v žep ter izusti: «Jaz bi bil rad gospod zdravnik!» Na to se mu ulijejo solzé ter mu teko na preprogo.

«Nu, le v skrb si vzemi in uči se, pa boš zdravnik. Glej samó, da boš tak, kakoršen je naš zdravnik», reče gospá.

V tem hipu vstopi zdravnik. Ko zasliši, kaj se je zgodilo, ter vidi dečkovo radostno lice, obstoji mu okó za trenotek na bledem lici gospé Tihodolske.

Vojteh, dobivši dovoljenje k odhodu, teče h Klarici ter ji pove, da postane gospod zdravnik, na to pa zdirja naravnost k Siničevim. Komaj pride do vrat, zakriči: «Oče, mati, Anica, Ivana, Doroteja, Lovro!»

«Kaj pa hočeš! Lovro je na vrtu, kupček rakov!», zakliče Sinica.

«No, poslušajte, milostljiva gospá je dejala, da se bom učil in da postanem gospod zdravnik. Nič se ne bojte, da bi bili bolni, jaz vam bom vsem pomagal!», zakliče.

«Vidiš, dečko vidiš, kakó te ima Bog rad; gotovo mati prosi za-té!», zakliče Siničevka in solzé veselja ji stopijo v oči. Tudi Vojteh jame jokati.

«No, torej boš pa gospod, kupček rakov!»

«Pa ne boš hotel z nami niti govoviti», menila je Ivanka.

«No, seveda — gospod zdravnik je tudi gospod, pa vendar govori z vsakim in jaz bom tudi tak, kakor gospod zdravnik, pomagal bom revnim in le od bogatih si dam plačati; vse bom delal, kakor on; milostljiva gospá mi je to rekla».

In od Siničevih ni šel še Vojteh v grad; srcé je imel prepolno veselja; rad bi bil še nekoga vroče objel, toda srcé, ki bi razumelo njegove občutke, roké, ki bi ga bile enako vroče pritisnile k sebi — je pokrivala zemlja — ter mu jih na svetu nihče, nihče ni mogel nadomestiti.

«Ko bi vam mogel reči samó eno besedico, mamica, ko bi samó enkrat mogli pogledati na-me! Oh, ko vendar na svetu ni nikdo tak, kakor ste bili vi!», tarna Vojteh, objemajoč grob svoje matere in solzé so mu v potoku lile na zeleno travo in drobne cvetlice. — In jedna cvetlica se je ozirala po njem s prijetnim, modrim očesom, in dečku se je zdelo, da so to oči njegove matere. — In ko je čez dalje časa dvignil glavo, zalesketala je nad njim krasna zvezda: s stolpa oglesi se je zvon, a Vojteh, sklenivši roke in obrnivši pogled k zvezdi, je molil: «Angelj božji, varuh moj!» In kakor je bilo nekđaj, takó se mu je tudi zdaj zdelo, da stoji pred njim mati, da mu narekuje molitev in, prekrižavši ga, pravi mu: «Pojdi sedaj spat!». Prekrižavši se, gre nazaj v grad.

In ko je šel spat, pristavi Jolinkovo posteljo k svoji in vesel je bil, ko je psiček skočil k njemu;

položil je glavo poleg njegove ter mu prišepetaval vse svoje tožbe in težnje, ter mu še rekel: «Počakaj, ko postanem gospod zdravnik in ti kaj bode, pa ti bodem jaz pomagal, ker si takó dober psiček». Med šepetanjem in jokom je sirotek zaspal, a Jolinek, previdno se poleg njega zvišši v klobčič, isto takó.

IX.

Druzega dné so prišli v grad gostje; vrnil se je gospod nadlogar in ž njim je dospela že precej postarna gospá in deček še nekoliko mlajši nego Vojteh. Gospod Tihodolski ju je pristréno sprejel, dečka pa, zeló ganjen, pritisnil k svojemu srcu. — Deček ga je klical «strica» ter ga tudi radostno objemal. — Gospod nadlogar je odšel v svojo sobo, gospó z dečkom pa je odpeljal gospod Tihodolski sam v njima pripravljene sobe, da bi ju mogel predstaviti gospej, katera je po svoji bolezní še le zdaj sprejela posete. Ko ji je pozneje rekla domača gospá, da pričakuje goste, rekla je tuja gospá dečku: «Sedaj pojdeva k novi teti, Emil, obnašaj se proti njej takó, kakor proti meni, da te bo mogla imeti rada. Ona je pridna in dobra, in dobro se ti bo godilo».

Deček ne odgovori takoj, potem pa prime staro gospó za roko, govoreč: «Toda kakó? če mi pa teta ne bo takó všeč, kakor vi? Potem je ne morem imeti takó rad».

«Nu, boš videl», nasmeje se stara teta in šla sta k novi. Gospod nadlogar ju je spremil.

«Gospa Tihodolska jih je pričakovala; zdravnik je stal pri oknu in gospod Tihodolski je gospó proseče pogledal, ko je Jožef odprl vrata. Ta je hotela vstati, pa ni mogla; slabost in ginjenost ji nista dopustili. Prijateljski se pozdravijo kot davni znanci, ki so bili že dalje časa ločeni; ko je pa tuja gospá, prijemši dečka za rokó, predstavljala ga gospéj Tihodolski z besedami: «To je Emil!» in je deček obrnil v njo svoje oči, bile so té oči podobne ónim, ki so se pred trenutkom proseče obračale po njej; ko je videla te rodbinske črte, spreletel je nekak pomirljivi smeh njen obraz in, stisnivši dečka k sebi, dejala je tiho: «Od današnjega dné naš sin!»

Z globokim vzdihljejem si je olajšal gospod Tihodolski srcé in, prijemši dečka za rokó, rekel: «Moraš pa imeti mamico tudi močno rad!»

«To je le moja nova teta!», oglesi se deček.

«Jaz pa hočem, da mi boš rekal mama in stricu oče, če si pa najin sin».

«Rekal vam bom takó in rad vas bom imel, toda tudi vi me morate imeti radi, rekla je teta», menil je deček ter, zapazivši na pregraji zalega bronastega konjiča, pride kmalu na druge misli: «Dajte mi, prosim vas, oče, tega konjička, da ga pogledam», reče.

«Ta je materin!», odgovori gospod.

Funtkove izbrane pesmi.

lovenskemu čitajočemu občinstvu dobro znani slavljeni pesnik slovenski, gosp. prof. Anton Funtek, je izbral svoje najboljše pesmi za našo «Slovansko knjižnico». Vse pesmi je zopet skrbno pregledal, mnoge tudi predelal, da bo nova izdaja v vsakem pogledu popolnejša od doslej po raznih časopisih raztresenih plodov njegove Muze. Dodal je pa tudi večje število doslej še nenatisnjenih pesmij.

Uverjeni smo, da slovensko občinstvo pri sedanji suši na pesniškem polju z radostjo pozdravi to zbirko odličnega slovenskega pesnika, ki si je stekel že doslej v slovenski književnosti neminljivo slavo, bodisi z izvirnimi proizvodi, bodisi s prevodi. Med zadnjimi bode slovel «Zlatorog», dokler se bo razlegala slovenska beseda po naši krasni domovini.

Funtkove pesmi bodo obsegale dva snopiča, ki izideta skupaj vezana dne 15. maja. Tiskane bodo na ličnem papirju, z lepimi črkami, a vsaka stran bo rdeče obrobljena. Tudi zunanja oprava bo ukusna. Takó cene lične izdaje slovenskih pesmij doslej še ni bilo, kajti oba snopiča v jedni sami knjigi dobé naročniki poštnine prosto le za 30 novčičev. Posamični iztisi se bodo prodajali po 40 kr. — Te pesmi bomo tiskali v 2500 iztisih. Dijakom, ki niso naročniki, jih damo tudi po 30 nov., ako naročé skupno najmanj 20 iztisov in pošljejo denar naprej.

Gosp. Funtek je priredil tudi zbirko basnij v verzih za prihodnji snopič « Knjižnice za mladino ». S tem nas je rešil velike zadrege, ker nismo imeli nijednega rokopisa na razpolago. Mnogi gospodje znajo edino le rezko kritikovati, grajati na levo in desno, kar pogosto ni vredno ni najmanjše graje, a da bi sami spisali kaj dobrega, tega ne pričakujemo od njih! Izvzemši g. Janka Lebana, ki je oskrbel prva dva snopiča, ni se oglasil še nikdo iz učiteljskih krogov, razun g. prof. Funtka, ki nas je rešil iz jako neprijetnega položaja. (Do danes smo pa dobili več rokopisov od jednega vikarija, od jednega frančiškana in jednega bogoslovca. Hvala jim!). Ker torej 15. aprila naročniki ne dobé « Slov. knjižnice », naj ne bodo nejevoljni, kajti mesec pozneje dobé v roke dvojnat snopič. (Med postavljanjem teh vrstic nam je došla izvirna povest za mladino iz peresa neke gospodičine.)

Petdesetletnica Simona Gregorčiča.

28. snopič « Slov. knjižnice » je popolnoma pošel. Tekom poletja priredimo drugo izdajo na lepšem papirju, z lepšim tiskom, in vsaka stran bo rdeče obrobljena, kakor Funtkove pesmi; tudi zunanja oprava bo lična. Izpustimo pa životopis Simona Gregorčiča in brzojavke ter ponatisnemo le v 28. snopiču izbrane pesmi slavljenčeve. Dasi je prve izdaje 2400 iztisov med slovenskim narodom, vendar bomo tiskali tudi drugo izdajo v 2000 iztisih, ker smo prepričani, da jih v par letih razprodamo. To bo najlepši odgovor na zlovoljnosti nekega gospoda, ki si je drznil zapisati

skrajno predrzno sodbo v Gregorčičevih pesmih. Ne zdi se nam ni vredno ni potrebno, da bi rekli le besedico v obrambo pesniškega velikana nasproti možu, ki o poeziji nima niti pojma.

Kakih 300 Slovencev je popraševalo po Gregorčičevem snopiču, a nismo jim mogli postreči. Prosimo jih prav uljudno, naj se oglasé zopet in naj pridobé za novo izdajo Gregorčičevih pesmij še drugih naročnikov. Cena lično prirejenemu snopiču bo le 20 kr. s poštnino vred. Denar je poslati naprej, ker drugače ima odpravništvo preveč dela.

Čitateljem današnjega snopiča

naznanjamó, da je bilo v dveh rokah popravljanje jezika povesti « V gradu in pod gradom »; vsled tega v malenkostih ni doslednosti, kar nam pa gotovo blagovoljno oprostí vsak razsoden čitatelj.

Mi smo doslej molčali na razne kritike, ki so bile včasih jako zlovoljne. Takó se bomo ravnali tudi zanaprej: Molčali bomo in skušali čedalje bolje popolnjevati svoje književno podjetje. Čitatelji naši spoznavajo pač sami, kakó kritiki iščejo pogosto dlako v jajcu in se zgubljajo ter smešijo v ničarijah, ki niso vredne besede, še manj pa graje. Ali pri Slovencih se je že davno ukoreninila bolezen, da vse uprek jaha jezikoslovnega osla, dočim strahovito zanemarjamo vse druge stroke znanosti in umetnosti, ki bi nas povzdignile na lestvi svetovne kulture, če tudi bi pisali « učeraj », mesto « včeraj »; « upliv », m. « vpliv »;

« vprašati », m. « vprašati »; « v želodcu », m. « na (?) želodcu »; « kateri », m. « kateri » itd. Ali mi Slovenci se pravdamo za take malenkosti, zato pa ne moremo nikamor na književnem polju. Nepoklicani jezikoslovni mesarji so oplašili že mnogokako mlado moč, ki bi utegnila veliko koristiti svojemu narodu, da je vrgla v kot nesrečno pero, ki je zapisalo kak « u » mesto « v », na kar je seveda sledila uničujoča kritika. — Med Čehi, Rusi, Poljaki in Hrvati taka bolezen ni našla ugodnih tal, kar je gotovo pomagalo, da so se také krasno razvile njih književnosti na vseh poljih.

Naše « Slov. knjižnice » je izšlo že 36 snopičev, ki so vsaj nekoliko popolnili praznosto na leposlovnem polju slovenskem : in to gotovo tisočkrat odvaga kako jezikovno pomoto, ki se je utihotapila v to ali ono povest. Zakaj ni vse také, kakor celé sami želimo, smo povedali že parkrat ; tega ne bomo več ponavljali, ker vemo, da nam morebitne pomankljivosti rad oprostí vsakdo, ki vé, koliko drugega posla ima urednik.

Konečno dostavljamo,

da današnji snopič obsega 8 tisk. pol ali dve nad določeno število. Tudi nekateri drugi snopiči v zadnji polovici leta so bili večji nego smo vezani po svoji obljubi, kajti gradiva ni mogoče vselej izbirati také, da bi bili snopiči vedno enaki. Zato pa bodo kaki drugi snopiči manjši, da spravimo svoje stroške zopet v določeno ravnotežje.

V Gorici, 15. marca 1895.

Uredništvo.

„Slovanska knjižnica“

izbaja v „Goriški tiskarni“ A. Gabršček v Gorici vsaki 15. dan v mesecu v snopičih povprečno 5 do 7 pol. — Cena znaša celoletno glđ. 1.80, posamičnemu snopiču 18 kr., za naročnike pa po 15 kr. Naročnino je pošiljati naprej najmanj za 10 snopičev skupaj. — Doslej so izšli sledeči snopiči, ki obsegajo:

17. — Izbrani spisi Vaclava Kosmáka. I. — Poslovenil I. M. Frančkovski in Rňý.
18. — Izbrani spisi Vaclava Kosmáka II. —
19. — „Pošasti“. Česki spisal V. Beneš - Třebizský, poslovenil Z. Ž. Trbojski.
20. 21. 22 in 23. — „Zaobljuba“. Hrvaški spisal Ferd. Becić, poslovenil Pet. Medvešek. — „Štiri dni“, ruski spisal V. M. Garšin.
24. — I. „Čarovnica“, srbski spisal Velja M. Miljković, poslovenil Ivan Sivec. II. „Tri smrti“, pripovedka grofa L. N. Tolstega, poslovenil Podravski.
25. — Národne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. I.
26. — I. „Lotarijka“, hrvaški spisal Večeslav Novak. — II. „Izgubljeni sin“. Iz srbskega „Putnika“ I. 1862. — III. „Mrtvaška srajca“. Iz srbsčine po F. Oberkneževiću v „Putniku“ I. 1862. — Vse tri poslovenil Simon Gregorčič ml.
27. — „Preskušnja in rešitev“ ali „Domá najbolje“, češki spisal X. Čekal, poslovenil Simon Gregorčič ml.
- *28. Petdesetletnica Simona Gregorčiča.
29. — Národne pripovedke v Soških planinah, zbral in napisal A. G. II.
30. — Iz spisov Pavline Pajkove.
31. — Slike iz Prage, — češki spisal E. Herold, poslovenil Jos. Faganelj.
32. — I. „Ne bodimo lipov les!“. Češki spisal Fr. Pravda (Vojteh Hlinka), poslovenil Šimon Pomolov. — II. „Blazni goslar“, češki spisal Josip Kajetan Tyl, poslovenil A. Petrič.
33. — „Gardist“, češki spisal Alojzij Jirásek, poslovenil A. Benkovič.
34. — I. „Abla“. — II. „O nepravem času“, spisala Milena Mrazović, poslovenila Minka V—ć. — III. „Iz sela“, spisal Ksaver-Šandor Gjalski, poslovenil Kosec.
35. — „Gorjupa naša kupa“, poljski spisal Lucijan Tatomir („Lubawa“), poslovenil S. Tugomil. — „Kazančiči“. Povest iz življenja Bošnjakov, Hrvatski spisal Ivan Lepušić, poslovenil Ivan Čestimir.
36. — „V gradu in pod gradom“. Češki spisala Božena Nemčeva. Poslovenil Petrovič.

Z zvezdico (*) zaznamovani snopiči so posli.

OGLASNIK.

Cena oglasov znaša 8 kr. za vsako nonpareil-vrstico.
Večkrat po pogodbi.

„Goriška Tiskarna“

izdaja časopise „Soča“ glđ. 4.40 kr. — „Primorec“ 80 kr.
„Knjižnica za mladino“, trdo vezana po 6 pol. glđ. 1.80
ali 15 kr. snopič. — „Slov. knjižnica“ glđ. 1.80 ali 18
kr. snopič. — „Kažipot“ po pokneženi grofovini goriški
in gradiški ter obmejnih krajih kranjskih, velja glđ. 1.20,
s pošto 10 kr. več. — Koledar za navadno leto 1895., velja
25 kr., s pošto 28 kr.

Zaloga tiskovin za županstva, šole, cerkvene, poštne sodne
in druge urade. — Priporoča se za tisek računov, vabil,
vsporedov, posetnic v elegantnih šatuljah i. t. d.

Hausner & Lokar

v Gorici, Gosposka ulica 9.

zaloga usnja

iz lastne tovarne v Mirnu.

Vse potrebščine za čevljarje.

IVAN DEKLEVA

veletržec z vinom,

ima v svojih zalogah vseh
vrst domačih in istrskih vin.

Cene zmerne.

JERNEJ KOPAČ

Solkanska cesta št. 9 - Gosposka
ulica št. 9 v Gorici.

Tovarna voščenih sveč. Vseh
vrst medeno pecivo. Pripo-
roča se cerkv. oskrbnistvom.

ANTON JERETIČ

v Semeniški ulici in za vojašnico
v Gorici,

prodaja vseh vrst potrebščine za
pisarne, šole in urade. Zavod za
črtanje. - Knjigoveznica.
Izdeluje šolske in druge knjižice.

Se odda.

Iščemo razprodajalcev za „Slov. knjižnico“.

Dajemo 20% popusta.